

Karlstad Business School

Handelshögskolan vid Karlstads universitet

Ida Hallberg
Angelica Magnor

Traditionsprincipen

– En utredning av traditionsprincipens kriterier för
sakrättsligt skydd

The Principle of Property Transfer

– A Study of the Principle of Property Transfer Criteria of
Rights in rem

Rättsvetenskap
C-uppsats

Termin: VT-2016
Handledare: Germaine Hillerström

Ida Hallberg, 072-207 06 92
ida.hallberg@outlook.com
Angelica Magnor, 070-514 31 51
angelicamagnor@hotmail.com

Sammanfattning

För att erhålla sakrättsligt skydd till viss egendom krävs det ett sakrättsligt moment för att köparen ska bli skyddad mot säljarens borgenärer vid ett insolvensförfarande. Beroende på vilken typ av lösöre överlåtelsen avser kan olika typer av sakrättsmoment behövas. Vid köp av lösöre är det ofta tradition som krävs vid överlåtelsen. Traditionskravet innebär att vid en försäljning måste föremålet flyttas från säljaren till köparen för att köparen ska erhålla sakrättsligt skydd.

Kravet på besittningsövergång härstammar från romartiden. Traditionsprincipen har varit gällande i Sverige sedan tidigt 1900-tal, emellertid har den aldrig stadgats i lag. Traditionsprincipen har på senare år blivit inskränkt inom vissa områden, bland annat vid konsumentköp. År 2002 ersattes traditionsprincipen vid konsumentköp av den så kallade avtalsprincipen. Vid tillämpning av avtalsprincipen erhåller avtalsparten sakrättsligt skydd direkt genom avtalet.

Traditionsprincipen har utvecklats genom rättspraxis och i takt med att samhället utvecklats har HD försökt göra detsamma med principen. För att anpassa traditionsprincipen har HD fastställt ytterligare kriterier utöver besittningsövergången för att uppnå sakrättsligt skydd. Kriterierna innebär till exempel att lösöret måste registreras i visst register eller att transaktionen kräver viss publicitet. Sådana situationer är oklara och HD har inte en enhetlig syn på traditionsprincipen. Det har gett upphov till konflikt och principen har på senare tid varit mycket omdiskuterad. Det är många som vill att traditionsprincipen ska ersättas med en generell avtalsprincip. Med anledning av detta tillsatte regeringen 2013 en lösöreköpkommitté för att utreda frågan.

Syftet är att klargöra traditionsprincipens kriterier samt fastställa när det krävs ytterligare åtgärder utöver själva besittningsövergången för att erhålla sakrättsligt skydd.

I uppsatsen presenteras den historiska bakgrunden samt en redogörelse av de olika principerna. I uppsatsen redogörs det för tidigare rättspraxis och i analysen har vi tagit ställning till rättssäkerheten vid användandet av traditionsprincipen samt jämfört traditionsprincipen och avtalsprincipen. Vi har vägt för- och nackdelar med de olika principerna för att avslutningsvis ta ställning till vilken princip som vi anser vara lämpligast för Sverige i ett framtidsperspektiv.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.2 Syfte och problemfrågor	6
1.3. Rättsdogmatisk metod	6
1.3.1 Motivering till vald metod och material	7
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Disposition	8
2. Traditionsprincipen och Avtalsprincipen	10
2.1 Definitioner	10
2.1.1 Sakrättsligt moment	10
2.1.2 Besittningsbegreppet	10
2.1.3 Syftet med sakrättsligt moment	10
2.2 Den historiska bakgrunden	11
2.2.1 Principernas bakgrund i Sverige	12
2.2.2 Principernas användning under senare år	13
2.3 Traditionsprincipens innebörd	13
2.3.1 Alternativ till sakrättsligt skydd genom registrering	14
2.3.2 Traditionskravets publicitet	14
2.3.3 Problematik med traditionsprincipen och dess rättssäkerhet	14
2.4 Avtalsprincipen	15
2.4.1 Avtalsprincipens tillämpning	16
2.4.2 Problematik med avtalsprincipen	16
3. Lösöreköpskommitténs utredning	17
3.1 Bakgrund till utredningen	17
3.2 Kommitténs överväganden	17
3.3 Samhällsekonomisk effektivitet	17
3.4 Effektivitet vid utmätnings- och konkursförfarandet	18
3.5 Kommitténs lagförslag	18
3.6 Kommitténs slutsatser	18
4. Rättspraxis	20
4.1 Traditionsprincipens etablering inom sakrätten	20
4.1.1 NJA 1925 s. 130 ”Ångvinschfallet”	20
4.2 Traditionsprincipens innebörd i tidigare rättspraxis	20
4.2.1 NJA 1949 s. 164 ”Motorbåtsfallet”	20
4.2.2 NJA 1975 s. 638 ”Husvagnsfallet”	21
4.2.3 NJA 1997 s. 660 ”Flytdockafallet”	21
4.3 Traditionsprincipen vid tillfällig besittningsövergång	21
4.3.1 NJA 1934 s. 193 ”Häsfallet”	22
4.3.2 NJA 2010 s. 184 ”Motorcykelfallet”	22
4.4 Närmare om publicitetskravet	23
4.4.1 NJA 1991 s. 564 ”Båtfallet”	23
4.5 Traditionsprincipens verkan vid exekutiv försäljning	23
4.5.1 NJA 1985 s. 159 ”Auktionsfallet”	23
4.6 Rättsfall där avtal aktualiserats	23
4.6.1 NJA 1952 s. 407 ”Byggnad på annans mark”	23
4.6.2 NJA 1987 s. 3 ”Travhästfallet”	24
4.7 Traditionsprincipen idag - Rådighetsavskärning	24
4.7.1 NJA 2007 s. 413 ”Inkråmsfallet”	24
4.7.2 NJA 2008 s. 684 ”Leasingfallet”	25
4.8 Kort kommentar till ovanstående rättsfall	26
5. Analys	28

<i>5.1 Utredning gällande traditionsprincipens kriterier</i>	28
5.1.1 Analys av traditionsprincipens innebörd i tidigare rättspraxis	28
5.1.2 Analys gällande tillfällig besittningsövergång	29
5.1.3 Analys gällande publicitetskravet	30
5.1.4 Analys gällande traditionsprincipens verkan vid exekutiv försäljning	30
5.1.5 Analys gällande rättsfall där avtal har aktualiserats	31
5.1.6 Analys gällande traditionsprincipens innebörd idag	31
<i>5.2 Anses traditionsprincipen vara en rättssäker princip?</i>	32
<i>5.3 Traditionsprincipen eller avtalsprincipen?</i>	34
5.3.1 Traditionsprincipens fördelar	34
5.3.1.1 Traditionsprincipen bidrar till förutsebarhet	34
5.3.1.2 Traditionsprincipen skapar effektivitet	34
5.3.1.3 Traditionsprincipen tillåter inte skentransaktioner	35
5.3.1.4 Traditionsprincipen tillgodoser likabehandling av borgenärer	35
5.3.2 Traditionsprincipens nackdelar	35
5.3.2.1 Traditionsprincipens fördelar medför nackdelar	35
5.3.2.2 Traditionsprincipens syfte	36
5.3.2.3 Traditionsprincipen vid kreditgivning	37
5.3.2.4 Sammanfattning gällande traditionsprincipens fördelar och nackdelar	37
5.3.3 Avtalsprincipens fördelar	37
5.3.3.1 Lösöret kan individualiseras till köparen	37
5.3.3.2 Avtal är ett naturligt skydd mot säljarens borgenärer	38
5.3.3.3 Avtalsprincipen inom andra rättsområden	38
5.3.4 Avtalsprincipens nackdelar	39
5.3.4.1 Avtalsprincipen vid utmätning	39
5.3.4.2 Avtalsprincipen i andra länder	39
5.3.4.3 Sammanfattning gällande avtalsprincipens fördelar och nackdelar	40
<i>5.4 Avslutande kommentarer gällande lösöresköpskommitténs utredning</i>	40
6. Slutsats	42
<i>Rättsfallsregister</i>	45

Förkortningar

HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
KKL	Konsumentköplagen (1990:932)
LkL	Lagen (1845:50 s. 1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva
NJA	Nytt juridiskt arkiv
SFS	Svensk författningssamling
SkbrL	Lag (1936:81) om skuldebrev
SOU	Statens offentliga utredning
SvJT	Svensk Juristtidning
UB	Utsökningsbalk (1981:774)

1. Inledning

Sakrätten idag riktar in sig på tredjemanskonflikter gällande egendom. Detta innebär alltså att två personer riktar ett krav mot en tredje person samtidigt och det uppstår en konflikt.¹ Sakrätten tillhör det förmögenhetsrättsliga området.² Sedan romartiden har sakrätten ansetts vara ett krav som har kunnat riktas mot vem som helst oberoende av avtal, till skillnad från fordringsrätten eller obligationsrätten där rättigheten endast kunnat göras gällande mot motparten i avtalet. Obligationsrätten reglerar till skillnad från sakrätten ett tvåpartsförhållande.³

Historiskt sett har sakrätten ansetts vara en strikt disciplin där endast vissa rättigheter kunde erhålla sakrättsligt skydd. Detta gällde lös egendom, till exempel äganderätt och panträtt.⁴ Idag har det blivit vanligt att alla slags rättigheter berörs, även nyttjanderätter och fordringsrätter. Utgångspunkten är då att redogöra för om rättigheten har skydd mot tredje man.⁵

Sakrätten är ett vagt rättsområde i förhållande till lagstiftning. Det har aldrig gjorts något ordentligt försök inom rättsområdet att organisera och lagstifta om sakrätten.⁶ Sakrätten omfattar två konfliktområden, omsättningsskyddet och borgenärsskyddet. Omsättningsskyddet omfattar godtrosvärv i sådana situationer där person B har förfogat över egendom på ett otillbörligt sätt som B inte har haft rätt till. Borgenärsskyddet berör frågan om A:s skydd då B hamnar i ett insolvensförfarande där även borgenärerna C kan göra anspråk mot B:s tillgångar. I uppsatsen kommer främst borgenärsskyddet beröras.⁷ För att erhålla skydd mot B:s borgenärer är kravet enligt svensk rätt att den som förvärvar lösöre antingen registrerar köpet hos en myndighet eller får lösöret i sin besittning i enlighet med den så kallade traditionsprincipen.⁸ Traditionsprincipen är en av två viktiga principer inom sakrätten, den andra principen som aktualiseras är avtalsprincipen.

Avtalsprincipen var tidigt sakrättens naturliga utgångspunkt.⁹ När avtalsprincipen aktualiseras räcker det med avtalet för att erhålla sakrättsligt skydd. Avtalsprincipen innebär i dagligt tal att förvärvaren genom avtalet vid köp av viss egendom erhåller sakrättsligt skydd och separationsrätt gentemot säljarens borgenärer.¹⁰ Avtalsprincipen är en vedertagen princip som används i många länder. Även i Sverige har avtalsprincipen under perioder varit en gällande huvudprincip. Men under slutet av 1800-talet ansågs dock denna princip medföra risker för borgenärerna och ersattes av traditionsprincipen.¹¹

Traditionsprincipen härstammar från den romerska rätten och tradition betyder överlämna på latin.¹² Traditionsprincipen blir bland annat tillämplig vid köp av lösöre i säljarens besittning, vilket kommer att aktualiseras i uppsatsen. Kravet på tradition innebär att köparen

¹ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 15.

² Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 15.

³ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 15.

⁴ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 20.

⁵ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 16.

⁶ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 15.

⁷ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 15.

⁸ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 208.

⁹ SOU 2015:18, s. 90.

¹⁰ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 207.

¹¹ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 208.

¹² Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 207.

måste ha fått lösöret i sin besittning för att erhålla äganderätt och därmed vara skyddad mot säljarens borgenärer vid utmätning eller konkurs.¹³

Traditionsprincipen har medfört viss kritik trots att det är en viktig och avgörande princip för sakrättens funktion. Det problem som kan lyftas fram vad gäller traditionsprincipen är att den i snart hundra år har gjorts gällande i rättspraxis genom en rad olika avgöranden som berör tredjemanskonflikter. I några fall har omständigheterna varit liknande, men trots det har domstolen valt olika utgångar. Traditionsprincipen har kritiserats angående sin förmåga att ändra innebörd från fall till fall. Den kritik som har riktats mot traditionsprincipen har medfört att lösöreköpskommittén har lagt fram ett lagförslag där avtalsprincipen ska komma att ersätta traditionsprincipen.¹⁴

Kommittén utreder inte traditionsprincipens innebörd gällande de kriterier som krävs för att traditionen ska vara uppfylld mot bakgrund till de varierande svar som finns i rättspraxis. Därmed anses det viktigt att göra en sådan utredning för att klargöra de frågetecken som har uppstått runt traditionsprincipen.¹⁵

1.2 Syfte och problemfrågor

Traditionsprincipen ger sken av att vara tydlig men ändå tillämpas den olika i liknande situationer. Den kritik som har riktats mot traditionsprincipen föranledde lösöreköpskommitténs utredning. I utredningen undersöker de om en övergång till avtalsprincipen kan komma att bli aktuell.¹⁶ Få personer känner till traditionsprincipens existens och det har förekommit fall där enskilda har tappat förtroendet för rättsväsendet. Det kan verka upprörande att ha betalat hela köpeskillingen för en vara och sedan inte kunna tillgodogöra sig varan om säljaren blir föremål för utmätning.¹⁷

Syftet med uppsatsen är att klargöra vilka kriterier som krävs för att traditionsprincipen ska anses vara uppfylld vid köp av lösöre, samt utreda huruvida en princip vars innebörd har utvecklats genom rättspraxis kan anses rättssäker. Senare kommer vi även utreda huruvida traditionsprincipen bör ersättas av avtalsprincipen.

De problemfrågor som uppsatsen kommer att besvara är:

1. Vilka kriterier krävs för att erhålla sakrättsligt skydd genom traditionsprincipen?
2. Är traditionsprincipen i dagsläget en tillräckligt rättssäker princip?
3. Vilka för- och nackdelar medför traditionsprincipen respektive avtalsprincipen?

1.3 Rättsdogmatisk metod

I uppsatsen vill vi utreda *de lege lata* samt avslutningsvis diskutera *de lege ferenda* gällande traditionsprincipen och avtalsprincipen. För att utreda *de lege lata* har vi valt att utgå från den rättsdogmatiska metoden och den traditionella rättskälleläran. Aleksander Peczenik beskriver den rättsdogmatiska metoden som en hierarkisk ordning där stiftad lag väger tyngst och sedan

¹³ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 207.

¹⁴ SOU 2015:18, s. 10.

¹⁵ Myrdal, *Oklarheter med traditionsprincipen*, SvJT, 2013, s. 1074.

¹⁶ SOU 2015:18, s. 27.

¹⁷ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1065.

följs av lagförarbeten, rättspraxis samt doktrin.¹⁸ Den rättsdogmatiska metodens syfte är att tolka och systematisera gällande rätt.¹⁹ Vid tillämpning av den rättsdogmatiska metoden får inte bindande beslut fastställas utan den får endast framställa förslag till *de lege ferenda*. Rättsdogmatikern analyserar och kritiserar utformningen av en rättsregel, innehållet i rättspraxis eller förändringar i olika författningsförslag.²⁰ Den rättsdogmatiska metoden handlar om att söka efter svaren i lagstiftning, rättspraxis och lagförarbeten.²¹ Den rättsdogmatiska metoden utgår många gånger från en konkret problemställning. Användaren av den rättsdogmatiska metoden analyserar den aktuella problemställningen samt dess relevans och utformning.²²

Rättsdogmatikens svaghet har framställts som att den intresserar sig för normerna, men inte för hur dessa normer ska tillämpas i praktiken. Emellertid har kritiken fått bemötande av det faktum att rättsdogmatiken inte är en ren vetenskaplig metod, utan den handlar mer om en analys med ett vetenskapligt syfte. Den rättsdogmatiska metoden kan användas för att framställa kritik av rättsläget samt föreslå förändringar.²³

1.3.1 Motivering till vald metod och material

Med hjälp av den rättsdogmatiska metoden ska vi i uppsatsen utreda rättspraxis så att slutresultatet återger hur gällande rätt ser ut samt hur traditionsprincipen uppfattas i ett verkligt sammanhang.²⁴ Vi anser att den rättsdogmatiska metoden är lämplig i analysen då vi som ovan angivet ska utreda rättspraxis och försöka systematisera och hitta likheter i domstolarnas avgöranden.

Vanligen används begreppet ”gällande rätt” när det talas om hur domstolarna har dömt eller hur de skulle döma idag om frågan aktualiseras²⁵, detta perspektiv är också det vi utgår från i uppsatsen när vi talar om ”gällande rätt”.

Eftersom traditionsprincipen inte står stadgad i lag kommer vi i uppsatsen att utreda *de lege lata* genom att undersöka rättsläget i rättspraxis. Det första rättsfallet som studeras är ifrån år 1925 och det var först då traditionsprincipen aktualiserades på nytt i den svenska sakrätten. Rättsfallet följs sedan av en rad andra avgöranden genom 1900-talet fram tills idag. Vi har valt att studera de rättsfall som belyser äganderättsövergång genom tradition.

Det vi finner intressant är utvecklingen av traditionsprincipen och hur den har utvecklats i rättspraxis beroende på föremålet. Vi har till vår hjälp även använt oss av doktrin för att utreda själva traditionsbegreppet, samt för att klargöra begreppets innebörd enligt olika författare. Detta för att sedan kunna jämföra hur principen tillämpas i verkligheten.

För att utreda avtalsprincipen har vi främst använt oss utav doktrin. Detta med anledning av att det under samma tidsperiod inte finns några rättsfall där avtalsprincipen tillämpats vid äganderättsövergång. När det gäller lösöresköpskommitténs utredning angående

¹⁸ Peczenik, *Juridikens allmänna läror*, SvJT, 2005, s. 1.

¹⁹ Peczenik, *Vad är rätt?*, s. 312.

²⁰ Peczenik, *Vad är rätt?*, s. 313.

²¹ Korling, Zamboni, *Juridisk metodlära*, s. 21.

²² Korling, Zamboni, *Juridisk metodlära*, s. 23.

²³ Korling, Zamboni, *Juridisk metodlära*, s. 23.

²⁴ Korling, Zamboni, *Juridisk metodlära*, s. 26.

²⁵ Hellner, *Metodproblem i rättsvetenskapen*, s. 37.

avtalsprincipen har utgångspunkten varit att undersöka hur principen ska tillämpas, samt hur det skulle påverka samhället vid ett byte.

En viktig källa i uppsatsen har varit lösöre köpskommitténs utredning gällande traditionsprincipen och avtalsprincipen. I utredningen försöker de besvara frågan om Sverige bör övergå till att tillämpa avtalsprincipen istället för traditionsprincipen. Även om vår fråga syftar till att klargöra vad traditionsprincipen innebär, är utredningen och dess argument till stor hjälp i den senare delen i uppsatsen där vi i analysen utifrån vårt resonemang vill föreslå *de lege ferenda*.²⁶

Kommittén redogör tydligt för de olika principerna och väger dess för- och nackdelar mot varandra. Även om kommitténs utgångspunkt är det samhällsekonomiska perspektivet ser de även till individens intresse och kännedom.²⁷ Ett annat viktigt argument är också effektivitet och att principen ska kunna göras gällande i det verkliga livet. Däremot lägger de mindre fokus på att utreda traditionsprincipens egentliga innebörd. I lagförslaget har de accepterat traditionsprincipen så som den tillämpas idag och de har inte ifrågasatt hur det kommer sig att den tillämpas olika i liknande situationer. Kommittén utreder inte heller om traditionsprincipen är en tillräckligt rättssäker princip eller inte. Det hoppas vi med hjälp av det presenterade materialet slutligen kunna svara på.

1.4 Avgränsningar

Vi har valt att avgränsa oss till lösöre i säljarens besittning, alltså äganderättsövergång genom tradition. Anledningen till att vi endast har valt att utreda traditionsbegreppet beror på att de andra formerna av sakrättsliga moment inte har gett upphov till konflikter i samma utsträckning.

Vi har begränsat oss gällande konkurs och utmätning. Det kommer endast att aktualiseras i den mån det är relevant, då syftet med uppsatsen inte är att redogöra för den svenska lagstiftningen när det kommer till konkurs eller utmätning. Det kan dock anses nödvändigt att lyfta fram vissa situationer där sakrätten gränsar till konkurs och utmätning för att skapa en helhetsbild över rättsläget idag.

I uppsatsen har vi valt att inrikta oss mot svensk rätt. Anledningen till att vi enbart behandlar den svenska rätten beror på att olika länder använder olika principer. Den vanligaste principen är avtalsprincipen och även i länder där traditionsprincipen används går kravet ofta att avtala bort.²⁸ Att utreda andra länders system och jämföra de med Sveriges gällande rätt skulle bli för omfattande att utreda i denna uppsats.

1.5 Disposition

I *första kapitlet* presenteras bakgrunden till uppsatsens ämne. I inledningskapitlet presenteras även uppsatsens syfte, avgränsningar och metodval. Avslutningsvis har vi valt att definiera ett antal begrepp, detta för att underlätta för läsaren.

²⁶ SOU 2015:18, s. 9.

²⁷ SOU 2015:18, s. 9.

²⁸ SOU 2015:18, s. 10.

I *andra kapitlet* presenteras bakgrunden till avtalsprincipen och traditionsprincipen. I detta kapitel ges en utförlig definition av innebörden gällande traditionsprincipen och avtalsprincipen.

I *tredje kapitlet* kommer delar ur lösöresköpskommitténs utredning att utredas.

I *fjärde kapitlet* är avsikten att utreda hur rättsläget ser ut idag. För att utreda rättsläget kommer tidigare rättspraxis att lyftas fram.

I *femte kapitlet* kommer det presenterade materialet i uppsatsen att analyseras. Vi kommer att besvara frågan huruvida traditionsprincipen anses rättssäker. Vi kommer även att lyfta fram principernas för- och nackdelar samt utreda vilken princip som bör göras gällande i framtiden.

I *sjätte kapitlet* presenteras en avslutande diskussion där vi kort kommer att sammanfatta uppsatsens resultat.

2. Traditionsprincipen och Avtalsprincipen

2.1 Definitioner

2.1.1 Sakrättsligt moment

För att kunna erhålla sakrättsligt skydd gentemot säljarens borgenärer krävs det att det sakrättsliga momentet är uppfyllt. När en person köper ett lösöre som befinner sig i säljarens besittning krävs det att köparen får lösöret i sin besittning eller registrerar köpet hos en myndighet för att erhålla sakrättsligt skydd.²⁹

För att en köpare ska kunna erhålla sakrättsligt skydd mot säljarens borgenärer vid köp av lösöre måste uppgörelsen fullföljas med ett sakrättsligt moment.³⁰ När köp av lösöre i säljarens besittning aktualiseras är det främst tradition som är det relevanta sakrättsmomentet.³¹ Den åtgärd som traditionsprincipen innebär utgör det sakrättsliga momentet för köp av lösöre i säljarens besittning.³²

Det sakrättsliga momentets innebörd tar inte endast sikte på det faktum att köparen förvärvar skydd mot överlåtarens borgenärer, utan sakrättsmomentet tar också sikte på att det ger köparen en viss trygghet.³³ Det finns olika sakrättsliga moment beroende på vilken typ av egendom som aktualiseras.

2.1.2 Besittningsbegreppet

Besittning innebär att en fysisk person innehar egendom, oavsett om personen har rätt att innehava egendomen eller inte. Besittning föreligger när viss egendom befinner sig i en persons omedelbara kontroll. Ett exempel på omedelbar besittning är när en person innehar nycklarna till ett hus eller att personen har besittning till de saker som finns i huset.³⁴

Besittningsbegreppet har varierad betydelse beroende på vilket rättsområde som aktualiseras. Vad gäller sakrätt och överlåtelse av lösöre regleras besittningen och överlåtelse genom traditionsprincipen. Vad gäller sådana överlåtelse räcker det inte med att ett avtal ska reglera överlåtelsen. Endast ett avtal innebär inte att köparen är skyddad mot överlåtarens borgenärer vid utmätning eller konkurs.³⁵ För att köparen ifråga ska kunna erhålla sakrättsligt skydd måste köpet fullgöras med ett sakrättsligt moment som kräver tradition.³⁶

2.1.3 Syftet med sakrättsligt moment

Anledningen till att det ställs strikta krav på tradition är kopplat till den fysiska leveransen av lösöret. Eftersom det torde vara ett bevis på köpet som sedan leder till skydd mot säljarens borgenärer. När kravet på tradition uppställs försvåras fiktiva försäljningar och skenavtal som har till syfte att undanhålla egendom som är föremål för utmätning eller konkurs.³⁷

²⁹ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 207.

³⁰ Göransson, *Traditionsprincipen*, s. 228.

³¹ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 133.

³² Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 133.

³³ Rodhe, *Handbok i sakrätt*, s. 174.

³⁴ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 50.

³⁵ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 51.

³⁶ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 207.

³⁷ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 136.

Det kan anses att traditionskravet underlättar ett exekutionsförfarande då det inte är nödvändigt att genomföra någon bevisprövning gällande äganderätten till lösöret. Det gäller i de fall då lösöret inte omedelbart har kommit i köparens besittning.³⁸

2.2 Den historiska bakgrunden

Traditionsprincipen har sitt ursprung från romartiden. Det var år 293 som kejsare Diocletianus utfärdade en konstitution och där återfinns den främsta källan för traditionsprincipen. I konstitutionen belyste de besittningsövergången för äganderättsförvärv. Traditionskravet vid äganderättsövergång var dominerande redan då.³⁹

Redan under romartiden gjordes det skillnad på obligationsrätt och sakrätt. De hade ett tydligt system för hur äganderätten skulle övergå genom tradition. Emellertid ansågs det att parterna kunde avtala om att föremålet skulle ligga kvar i säljarens besittning för köparens räkning.⁴⁰

Syftet med traditionsprincipen torde ha varit att neutralisera konkurrerande intressen mellan köpare och säljare. Likaså vid frågor gällande insolvensförfaranden tros det att romarna förde samma resonemang som vi i Sverige gör idag, det vill säga att köparen inte ska få äganderätt till ett föremål innan köpeskillingen är betald.⁴¹

Under ungefär samma tidsperiod användes andra principer vid äganderätt. I den grekiska rätten ansågs överlåtarens viljeförklaring tillsammans med en kontraktshandling medföra äganderätt och i den italienska rätten använde de sig av en ren avtalsprincip.⁴²

Utvecklingen av det romerska traditionsbegreppet fortsatte under medeltiden, även under denna period ansågs det fysiska förflyttningsmomentet utgöra grunden i traditionsbegreppet.⁴³ Däremot var det många jurister som under medeltiden ifrågasatte traditionsprincipen, de tyckte att den romerska traditionsläran var krånglig och svår. Vissa jurister antydde att det torde räcka med själva avtalet för äganderätt vid köp.⁴⁴

Hugo Grotius som var grundare till ”den rationalistiska naturrätten”, fick ett stort inflytande under medeltiden.⁴⁵ Något som Grotius uttryckte var att naturens rätt fordrade inte annat än parternas sammanträde och viljeförklaring. Grotius menade att avtalsprincipen var mer realistisk än traditionsprincipen, då han uppfattade traditionsprincipen som svår. Det kom dock att dröja ett femtiotal år efter detta som avtalsprincipen utformades och det var tillräckligt med ett avtal för äganderätt.⁴⁶ Första gången avtalsprincipen uttryckligen skrevs ner var i den franska ”Code Civil” år 1804.⁴⁷

³⁸ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 136.

³⁹ Göransson, *Traditionsprincipen*, s. 37.

⁴⁰ SOU 2015:18, s. 38.

⁴¹ Göransson, *Traditionsprincipen*, s. 40.

⁴² Göransson, *Traditionsprincipen*, s. 43.

⁴³ Göransson, *Traditionsprincipen*, s. 45.

⁴⁴ Göransson, *Traditionsprincipen*, s. 46.

⁴⁵ Strömberg, *Rättsfilosofins historia i huvuddrag*, s. 26.

⁴⁶ Göransson, *Traditionsprincipen*, s. 47.

⁴⁷ Göransson, *Traditionsprincipen*, s. 48.

2.2.1 Principernas bakgrund i Sverige

Sverige var främst ett bondesamhälle under medeltiden. Kristendomen hade fått ett stort inflytande och kyrkan fick mer makt, samtidigt som Sverige gick allt mer mot en enad kungamakt. Varje landskap hade sin egen rättsordning och rättskällorna återfanns i de så kallade landskapslagarna som skrevs ner någon gång under 1200-1300-talet. Några regler om äganderättsövergång går inte att hitta i landskapslagarna, däremot fanns det vissa formkrav som reglerade köp. Det kunde till exempel handla om krav på att vittnen skulle närvara.⁴⁸

Under 1600-talet kom de första hovrätterna, en riksbank grundades och det tillsattes även landshövdingar över länen. Under denna period kom även handeln att breda ut sig.⁴⁹ När handeln växte uppstod problem gällande betalningar och konkurrens, landskapslagarna blev därför kompletterade. Landskapslagarna från den tiden vittnar om att naturrätten och den humanistiska rätten fick större betydelse. Även inom Sverige fick Grotius filosofi stort inflytande och det påverkade den svenska juridiken.⁵⁰

Under 1700-talet antog riksdagen Sveriges rikes lag. Där återfanns Handelsbalk (HB) SFS (1736:0123 2) regler om köp och byte av lös egendom och det ansågs att avtalsprincipen var den princip som skulle tillämpas.⁵¹

Den naturrättsliga synen började under 1800-talet att ifrågasättas och samhällsvetenskapen växte fram. Juridiken blev allt mer färgad av att idealismen och industrialismen utvecklades. Samhället efterfrågade ny teknik för att förenkla jordbruket. Genom att samhället förändrades krävdes det också förändringar inom kreditgivningens område. I början av 1800-talet tillsattes en lösöresköpsförordning för att utreda en ny civillag.⁵² I lagförslaget konstaterades att det inte förelåg något krav på tradition vid äganderättsövergång, utan det räckte med köpekontraktet.⁵³

Snabbt efter att förordningen antagits år 1835 uppstod problem för myndigheterna vid utmätningsförfaranden. Utan kravet på tradition var det svårt att avgöra vem som var den rättmätige ägaren till viss egendom.⁵⁴ Redan samma år införde Högsta domstolen (HD) en förordning som uttryckte krav på registrering när egendomen skulle kvarbliva hos säljaren, Lagen (1845:50 s.1) om handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva (LkL) SFS (1977:673). Trots kravet på registreringen gav det upphov till bedrägerier. År 1845 skärptes formkraven, främst vid konkurs och utmätning.⁵⁵

Tanken på att lagstadga avtalsprincipen övergavs dock inte. År 1895 kom ett nytt lagförslag där en utav paragraferna innehöll ett förslag till en avtalsprincip. Dock fick paragrafen aldrig något genomslag, HD ansåg att den saknade rättsföljd.⁵⁶

Problemen fortsatte sedan under början av 1900-talet. Det var svårt att avgöra vad som var ett reellt köp och vad som betraktades som en skentransaktion. Det arbetades fram en ny lag om köp och byte av lös egendom, emellertid nämndes aldrig något om

⁴⁸ SOU 2015:18, s. 36.

⁴⁹ SOU 2015:18, s. 37.

⁵⁰ SOU 2015:18, s. 39.

⁵¹ SOU 2015:18, s. 40.

⁵² SOU 2015:18, s. 42.

⁵³ SOU 2015:18, s. 44.

⁵⁴ SOU 2015:18, s. 44.

⁵⁵ SOU 2015:18, s. 45.

⁵⁶ SOU 2015:18, s. 50.

äganderättsövergången.⁵⁷ Det uppstod oklarheter om lösöresköplagen även omfattade säkerhetsöverlåtelser och inte bara pantsättning och det konstaterades att även säkerhetsöverlåtelser reglerades av lagen.⁵⁸ Senare konstaterade HD att omsättningsköp omfattades av registreringskravet i lösöresköplagen.⁵⁹ Efter år 1925 blev traditionskravet allt mer accepterat, den skulle även gälla vid normala omsättningsköp.⁶⁰

År 1936 blir traditionsbegreppet lagstadgat för löpande skuldebrev i Lag om skuldebrev (SkbrL) SFS (1936:81) och traditionsprincipen gjordes gällande i flertalet fall under mitten av 1900-talet.⁶¹ Ett nytt förslag om att lagstadga traditionsprincipen lämnades in 1974. Traditionsprincipen användes som grund i utredningen, men den lagstodades aldrig och inga invändningar inkom gällande avtalsprincipen.⁶²

2.2.2 Principernas användning under senare år

Traditionsprincipen har under största delen av 1900-talet ansetts vara den gällande principen. År 1990 inkom ett nytt förslag till en ny konsumentköplag där det ifrågasattes om det inte borde vara skäligt att införa avtalsprincipen som huvudprincip i svensk lag. Lagutskottet ansåg också att lösöresköplagen torde moderniseras.⁶³

Efter många diskussioner kom de fram till att avtalsprincipen skulle göras gällande vid konsumentköp, detta för att skydda konsumenterna som sällan hade kunskap om risken med att lämna kvar en vara hos säljaren.⁶⁴ År 2002 infördes den nya bestämmelsen i 49 § konsumentköplagen (KKL) SFS (2008:579)

Historien om traditionsprincipens uppkomst har stor betydelse än idag. Frågan om traditionskravets innebörd har medfört olika problem och tvister, vilket har blivit föremål för prövning hos HD. Det anses också att traditionskravet och den nuvarande ordningen är oklar för allmänheten, då många har svårt att förstå att de som köpare kan gå miste om lösöret om det kvarblir hos säljaren.⁶⁵

2.3 Traditionsprincipens innebörd

Traditionsprincipen är en huvudregel som utgör ett sakrättsligt skydd mot säljarens borgenärer.⁶⁶ Kravet på tradition innebär att lösöret överlämnas från säljaren till köparen. Överlämnandet av lösöret sker genom en besittningsövergång. Traditionskravet tillämpas vid köp av lösöre i säljarens besittning.⁶⁷

I rättspraxis har det framkommit att traditionsprincipens innebörd syftar till att säljaren avskiljs från sin rådighet över lösöret genom ett rättsligt rådighetsavskärande. Med

⁵⁷ SOU 2015:18, s. 50.

⁵⁸ NJA 1912 s.156.

⁵⁹ NJA 1925 s. 130.

⁶⁰ *En återgång till avtalsprincipen? Replik till Dag Mattssons artikel i Svensk juristtidning nr 3/05, SvJT, 2005, s. 1112.*

⁶¹ Mattsson, *Lösöreköp och registerpant*, SvJT, 2015, s. 337.

⁶² SOU 2015:18, s. 52.

⁶³ SOU 2015:18, s. 56.

⁶⁴ SOU 2015:18, s. 57.

⁶⁵ SOU 2015:18, s. 10-11.

⁶⁶ SOU 2015:18, s. 65.

⁶⁷ SOU 2015:18, s. 65.

rådighetsavskärande menas att rådigheten över lösöret ska ha blivit avskuren.⁶⁸ Att säljaren har avskilts från sin rådighet över lösöret innebär inte nödvändigtvis att köparen omedelbart får lösöret i sin besittning.⁶⁹ Genom traditionskravet anses det att överlåtelsen av lösöret blir synligt utåt, vilket medför att köpet erhåller publicitet.⁷⁰

Kravet på tradition anses ha uttolkats relativt strikt i rättspraxis genom åren, några avvikelser från det strikta traditionskravet har i princip inte varit aktuella. Traditionsprincipen har under de senaste åren blivit ifrågasatt, då det på grund av rättspolitiska skäl har uppfattats att tillämpningen av principens krav har mildrats.⁷¹

2.3.1 Alternativ till sakrättsligt skydd genom registrering

Ett alternativ för att erhålla sakrättsligt skydd gentemot säljarens borgenärer är att låta köpet registreras enligt LkL.⁷² Köparen behöver inte ha fått varan i sin besittning för att erhålla sakrättsligt skydd. I sådana fall där köparen finner det nödvändigt att lämna kvar lösöret hos säljaren måste köparen vända sig till en förvaltningsmyndighet för att registrera köpet och när köpet har registrerats är köparen skyddad mot säljarens borgenärer.⁷³

Kravet för att erhålla sakrättsligt skydd gentemot säljarens borgenärer genom ett besittningsöverlåtande framgår av en tolkning motsatsvis av LkL. Traditionsprincipen har genom åren vuxit fram som huvudregeln och registrering av lösöret har ansetts som ett andra alternativ.⁷⁴

2.3.2 Traditionskravets publicitet

Som ovan nämnt innebär inte kravet på tradition nödvändigtvis att köparen omedelbart får lösöret i sin besittning genom ett överlåtande. I rättspraxis har det framkommit att tradition är uppfyllt då säljaren på något vis blir avskuren från sin rådighet över egendomen. I sådana fall krävs det att köpet erhåller viss publicitet.⁷⁵ Det finns inte något krav på att sådana rättshandlingar ska bli allmänt synliga, utan det räcker att kravet för publicitet uppfylls genom att en utomstående part kan intyga att rättshandlingen har ägt rum.⁷⁶

I Håstads tillägg till NJA 2008 s. 684 nämner han att traditionsprincipens innebörd inte är uppenbar. Eftersom traditionskravet kan ersättas med en registrering av lösöret enligt LkL, anser Håstad att syftet med traditionskravet från början torde ha inneburit att överlåtelsen skulle få publicitet.⁷⁷

2.3.3 Problematik med traditionsprincipen och dess rättssäkerhet

Den problematik som riktar sig mot traditionsprincipen och dess tillämpning innefattar det faktum att traditionsprincipen är fast förankrad i den svenska sakrätten. Emellanåt har

⁶⁸ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 139.

⁶⁹ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 139.

⁷⁰ SOU 2015:18, s. 65.

⁷¹ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 136.

⁷² Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 207.

⁷³ SOU 2015:18, s. 61.

⁷⁴ SOU 2015:18, s. 65.

⁷⁵ SOU 2015:18, s. 65.

⁷⁶ Henriksson, *Sakrättsliga moment och deras ekonomiska konsekvenser*, s. 81.

⁷⁷ NJA 2008 s. 684.

traditionsprincipens innebörd uppfattats som mer fördelaktig för köparen i förhållande till säljarens borgenärer.⁷⁸

I doktrinen framkommer det att traditionsprincipens innebörd är lika med ett rättsligt rådighetsavskärande i enlighet med vad som har fastslagits i rättspraxis.⁷⁹ Genom avgörandet i NJA 2007 s. 413 och NJA 2008 s. 684 har traditionsprincipen väckt många frågor. Eftersom traditionsprincipen utvecklats genom rättspraxis har den i samband med samhällets utveckling fått anpassa sig till verkligheten. Det har medfört att traditionsprincipens innebörd har öppnat dörrarna för en diskussion angående en framtida lagstiftning. Emellertid är det svårt att lagstifta på detta område då traditionsprincipens innebörd kan ifrågasättas. Det finns även mycket rättspraxis och varierande svar som leder till en ytterligare aspekt om varför det är svårt införa en lagstiftning på området.⁸⁰

Mot bakgrund av att det finns rikligt med rättspraxis som har medfört varierande svar gällande traditionsprincipens kriterier, finns det anledning att utreda traditionsprincipen och dess rättssäkerhet. Rättssäkerhet handlar om rättslighet och förutsebarhet. Det innebär att lika fall ska behandlas lika samt att det inte är tillåtet att lagstifta med verkan från tidigare fall.⁸¹

2.4 Avtalsprincipen

Avtalsprincipen innebär att äganderättsövergången mellan två parter sker direkt genom avtalet.⁸² Runt 1600-talet under naturrätten ansågs tradition överflödigt och äganderättsförvärv skulle ske direkt genom avtalet.⁸³ Hugo Grotius som var verksam under 1600-talet har genom tiden ansetts vara avtalsprincipens främsta representant.⁸⁴ Grotius lära var mycket simpel och ansåg att äganderätteten övergick vid avtalet. Vid tvister skulle alltid den förste förvärvaren anses ha äganderätt. Grotius ansåg att kravet på tradition inte var nödvändigt, eftersom det fanns andra länder där avtalsprincipen tillämpades och fungerade.⁸⁵

Avtal idag kan se ut och ingås på många olika sätt, det kan till exempel vara vid köp av en sallad, en bil eller en bussbiljett, men också vid hyresavtal som pågår under en längre tid. Avtal kan alltså pågå under en kort period, likaså löpa under en längre period.⁸⁶

Avtalsfrihet är ett viktigt begrepp och det innebär att en part har rätt att bestämma fritt vem denne vill ingå ett avtal med. Avtal kan ingås på många olika sätt. Det kan ske genom ett skriftligt köpekontrakt, genom en muntlig överenskommelse, men också genom en fysisk handling. Denna realhandling innebär att parten till exempel kliver på stadsbussen, eller att personen ställer bilen på en avgiftsbelagd parkering.⁸⁷

Avtalet har till funktion att binda parterna och sammanföra dem i en rättslig relation.⁸⁸ När parterna har ingått ett avtal ser man det interna förhållandet mellan parterna och de har

⁷⁸ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, s. 1051.

⁷⁹ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 136.

⁸⁰ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 138.

⁸¹ Leijonhufvud, *Etiken i juridiken*, s. 26.

⁸² Prop. 2001/02:134, s. 72.

⁸³ Göransson, *Traditionsprincipen*, s. 79.

⁸⁴ Strömberg, *Rättsfilosofins historia i huvuddrag*, s. 25.

⁸⁵ Göransson, *Traditionsprincipen*, s. 79.

⁸⁶ Adlercreutz, Mulder, *Avtal - lärobok i allmän avtalsrätt*, s. 11.

⁸⁷ Adlercreutz, Mulder, *Avtal - lärobok i allmän avtalsrätt*, s. 12.

⁸⁸ Adlercreutz, Mulder, *Avtal - lärobok i allmän avtalsrätt*, s. 13.

både rättigheter och skyldigheter gentemot varandra.⁸⁹ Avtalet innehåller ofta en regleringsfunktion som styr parternas mellanhavanden. Det avgör alltså när parterna måste prestera.⁹⁰

Bryter någon av parterna mot avtalet följs det ofta av en straffrättslig sanktion. I avtalet anges det ofta om det ska avgöras i domstol eller genom skiljedomsförfarande.⁹¹

2.4.1 Avtalsprincipens tillämpning

Avtalsprincipen var tidigt den gällande principen i Sverige men har aldrig instiftats i lag. Under tidigt 1900-tal ersattes denna princip av traditionsprincipen. Kravet på tradition kom då att gälla i alla situationer vid köp av lösöre fram till år 2002, då avtalsprincipen återinfördes vid konsumentköp.⁹² Genom regeringens förslag skulle konsumenten få skydd mot säljarens borgenärer direkt genom köpeavtalet och kravet på tradition skulle inte längre gälla.⁹³ I de situationer när en konsument köpt en vara av en näringsidkare och inte omedelbart transporterat lösöret från platsen har egendomen tidigare kunnat beslagtas av näringsidkarens borgenärer vid utmätning eller konkurs, eftersom traditionsprincipen tidigare var gällande i sådana situationer. Konsumenten får istället göra en fordring gällande mot säljarens konkursbo.⁹⁴ Det blir följaktligen en negativ konsekvens för konsumenten. I utredningen ansågs det att skyddet för konsumenten måste stärkas och att det på bästa sätt sker genom en övergång till avtalsprincipen.⁹⁵ Efter utredningen ersattes traditionskravet med 49 § KKL.

2.4.2 Problematik med avtalsprincipen

Avtalsprincipen har varit den naturliga utgångspunkten i grunden för köparens skydd.⁹⁶ Under tidigt 1900-tal ansågs det att köparens skydd behövde förstärkas och genom detta infördes traditionskravet.⁹⁷ Kravet på tradition ansågs minska risken för skentransaktioner, till skillnad från tillämpning av avtalsprincipen.⁹⁸ Skentransaktioner innebär att en transaktion genomförs utan att den är allvarligt menad för att erhålla eller inte erhålla äganderätt till visst lösöre. Det kan också röra sig om avtal som konstruerats i efterhand.⁹⁹ Vid en övergång till avtalsprincipen skulle Kronofogdemyndigheten vid utmätning tvingas göra en bevisprövning för att avgöra om det aktuella lösöret tillhör köparen eller tredje man. Detta ökar Kronofogdemyndighetens arbetsbelastning och det tar dessutom lång tid.¹⁰⁰

Vid en övergång till avtalsprincipen har det även påpekats att arbetet för kreditgivare skulle bli svårare att utföra. Kreditgivarna skulle ha svårt att bedöma gäldenärens kreditvärdighet, då antagandet om att all egendom gäldenären besitter ska tillhöra denne.¹⁰¹

⁸⁹ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 15.

⁹⁰ Adlercreutz, Mulder, *Avtal - lärobok i allmän avtalsrätt*, s. 13.

⁹¹ Adlercreutz, Mudler, *Avtal - lärobok i allmän avtalsrätt*, s. 13.

⁹² SOU 2015:18, s. 89.

⁹³ Prop. 2001/02 s:134, s. 71.

⁹⁴ Prop. 2001/02 s:134, s. 73.

⁹⁵ Prop. 2001/02 s:134, s. 74.

⁹⁶ SOU 2015:18, s. 90.

⁹⁷ SOU 2015:18, s. 50.

⁹⁸ SOU 2015:18, s. 93.

⁹⁹ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 164.

¹⁰⁰ SOU 2015:18, s. 97.

¹⁰¹ SOU 2015:18, s. 93.

3. Lösöreköpskommitténs utredning

3.1 Bakgrund till utredningen

Regeringen beslutade i mars 2013 att tillkalla en kommitté som skulle utreda om köpare av lösöre bör få sakrättsligt skydd genom köpeavtalet istället för att få skydd genom tradition. Kommittén fick i uppgift att utreda och bedöma de samhällsekonomiska effekterna som skulle komma att uppnås om avtalsprincipen ersatte traditionsprincipen.¹⁰²

Det är inte avgörande vilken princip som anses vara mer lämplig i teorin eller praktiken, utan det som kommittén måste ta ställning till är vilken princip som medför mest samhällsekonomiska fördelar. Då utredningen tar utgångspunkt i avtalsprincipen och dess samhällsekonomiska rättsverkningar har kommittén haft i uppdrag att lämna de förslag som krävs för att kunna genomföra reformen.¹⁰³

3.2 Kommitténs överväganden

Det framhålls att traditionsprincipen har haft stor betydelse för den svenska sakrätten, men det lyfts också fram att den aldrig har haft något egentligt genomslag.¹⁰⁴ Det anses att utvecklingen av traditionsprincipen har medfört att den har tillämpats i fall där det har funnits skäl att ställa höga krav mot säljarens borgenärer. Mot bakgrund av detta anser kommittén att avtalsprincipen alltid har varit grunden för köparens skydd mot säljarens borgenärer. Det anses vara viktigt att avtalsparterna själva ska kunna bestämma om villkoren för köpet.¹⁰⁵

I utredningen framställs det att en besittningsövergång för sakrättsligt skydd inte bör erfordras utan sakrättsligt skydd torde uppkomma redan vid avtalet. Kommitténs överväganden tar utgångspunkt i det faktum att rätten till köpt lösöre utgör en viktig del i förmögenhetsrätten, samt en förutsättning för ett fungerande näringsliv.¹⁰⁶

Av utredningen framkommer det att en övergång till avtalsprincipen skulle förenkla handeln med lösöre, samt underlätta för exportföretagen.

3.3 Samhällsekonomisk effektivitet

I en stor del av utredningen behandlar kommittén frågan huruvida avtalsprincipen är mer fördelaktig för att uppnå samhällsekonomiska fördelar och effektivitet. Kommittén anser att traditionsprincipen medför viss problematik för näringslivet, då den leder till onödiga transaktionskostnader. Kommittén menar att traditionsprincipen medför att det blir problematiskt att lämna kvar en vara hos säljaren under en kort tid utan att riskera att bli av med varan vid utmätning eller konkurs.¹⁰⁷ Under vissa omständigheter kan det behövas extra transport, ändringar i varan eller att det finns behov för att varan ska lämnas i säljarens besittning. Kommittén påpekar att vid sådana tillfällen är den nuvarande ordningen inte

¹⁰² SOU 2015:18, s. 9.

¹⁰³ SOU 2015:18, s. 9.

¹⁰⁴ SOU 2015:18, s. 90.

¹⁰⁵ SOU 2015:18, s. 90.

¹⁰⁶ SOU 2015:18, s. 90.

¹⁰⁷ SOU 2015:18, s. 90.

tillräcklig.¹⁰⁸ Avtalsprincipen anses vara mer ändamålsenlig för näringslivet då det kan uppstå sådana situationer där köparen inte har möjlighet att genast få varan i sin besittning.¹⁰⁹

De samhällsekonomiska fördelar som skulle uppkomma vid en tillämpning av avtalsprincipen kan kopplas till exporten av lösöre, samt den inhemska handeln med lösören. Stor del av den svenska produktionen av varor exporteras, vilket bidrar till en positiv samhällsekonomisk betydelse. Vid ett införande av avtalsprincipen skulle det innebära att utländska köpare inte skulle behöva vidta särskilda åtgärder för att säkert erhålla sakrättsligt skydd.¹¹⁰

3.4 Effektivitet vid utmätnings- och konkursförfarandet

Det är också viktigt att lyfta fram vilken effekt avtalsprincipen skulle få vid utmätnings- eller konkursförfarande. Traditionsprincipen är idag en bidragande faktor till att utmätningsförfaranden är effektiva.¹¹¹ Om den nuvarande ordningen skulle ändras så skulle det med avtalsprincipen innebära att Kronofogdemyndigheten måste göra en bevisprövning om vem som är rättmätig ägare till lösöret.¹¹² Det skulle innebära att utmätningsförfaranden skulle bli mindre effektiva, samt att förfarandet kommer att ta längre tid.¹¹³

3.5 Kommitténs lagförslag

I utredningen lägger kommittén fram ett lagförslag som ska reglera köparens rätt till lösöre. Förslaget bygger på att avtalsprincipen ska regleras i lag och omfatta rätten till köpt lösöre. Bestämmelsen innebär att det sakrättsliga skyddet ska uppkomma när avtalet ingås vid köpet.¹¹⁴

Kommittén anser att det är nödvändigt att ändra den nuvarande ordningen eftersom traditionskravet har utvecklats till att bli en självständig rättsregel som har ett eget betydelseinnehåll utifrån förutsättningarna i ett fall.¹¹⁵ I utredningen framkommer det att en ny lagstiftning är nödvändig för att kunna fastställa tillämpningsområdet och vilka förutsättningar som krävs för att uppnå sakrättsligt skydd.¹¹⁶ Kommitténs argument och ställningstagande angående den nya lagstiftningen tar utgångspunkt i bland annat NJA 2008 s. 684, där kravet på tradition ansågs ha blivit inskränkt.¹¹⁷

3.6 Kommitténs slutsatser

Kommittén kommer fram till att den nuvarande ordningen inte är anpassad till dagens samhälle. Vad gäller avtalsprincipen så visar utredningen att det skulle vara mer lönsamt ur

¹⁰⁸ SOU 2015:18, s. 90.

¹⁰⁹ SOU 2015:18, s. 92.

¹¹⁰ SOU 2015:18, s. 100.

¹¹¹ Mellqvist, *Diocletianus vs. Grotius – om den sakrättsliga traditionsprincipens berättigande*, SvJT, 2010, s. 238.

¹¹² SOU 2015:18, s. 97.

¹¹³ SOU 2015:18, s. 97.

¹¹⁴ SOU 2015:18, s. 103.

¹¹⁵ SOU 2015:18, s. 103.

¹¹⁶ SOU 2015:18, s. 103.

¹¹⁷ SOU 2015:18, s. 103.

ett samhällsekonomiskt perspektiv att avskaffa registrerings- och traditionskravet.¹¹⁸ Emellertid påpekar kommittén att det föreligger alltför många osäkra faktorer för att kunna säkerställa den nytta som avtalsprincipen skulle medföra vid ersättande av traditionsprincipen.¹¹⁹

Enligt den samlade värderingen av för- och nackdelar gällande principerna kommer kommittén fram till att det som presenterats i utredningen är tillräckliga motiv för att ersätta traditionsprincipen.¹²⁰

¹¹⁸ SOU 2015:18, s. 103.

¹¹⁹ SOU 2015:18, s. 100.

¹²⁰ SOU 2015:18, s. 102.

4. Rättspraxis

I det aktuella kapitlet behandlas de rättsfall som traditionsprincipen har varit föremål för prövning att presenteras. Som tidigare nämnt upplevs traditionsprincipen många gånger som svår och otydlig. Principen har utvecklats genom rättspraxis och frågan är då huruvida den kan anses rättssäker. Rättssäkerheten handlar om att allmänheten ska kunna förutse utgången innan en handling begås.¹²¹ Vad gäller traditionsprincipen har utgången i liknande fall många gånger tett sig olika. Förhoppningsvis kan det vid en utredning av rättspraxis urskilja sig en röd tråd som förtydligar HD:s resonemang.

4.1 Traditionsprincipens etablering inom sakrätten

4.1.1 NJA 1925 s. 130 ”Ångvinschfallet”

Traditionsprincipen etablerades genom rättspraxis i NJA 1925 s. 130.¹²² En köpare hade beställt fyra stycken ångvinschar, innan leveransen meddelade köparen att han inte hade användning för vinscharna för tillfället. Köparen och säljaren kom då överens om att vinscharna skulle bli kvar hos säljaren för förvaring. Säljaren fick sedan betalt för vinscharna. Senare gick säljaren i konkurs och konkursboet beslutade att all lös egendom skulle tillfalla konkursboet. Köparen yrkade på skadestånd från konkursboet gällande köpeskillingen. Hovrätten (HovR) och senare HD ogillade talan och motiverade domslutet med att det var fråga om ett leveransavtal och att vinscharna inte hade avskilts eller levererats från säljarens besittning.

I fallet kom HD fram till att köpet krävde ett överlämnade, tradition, för att anses som fullgjort. Principen görs gällande då en köpare erhåller en vara genom att den avskiljs från säljaren.¹²³ Traditionsprincipen etablerades följaktligen i svensk rätt genom avgörandet.

4.2 Traditionsprincipens innebörd i tidigare rättspraxis

4.2.1 NJA 1949 s. 164 ”Motorbåtsfallet”

A sålde en motorbåt till B, då båten fortfarande var kvar hos A sålde B den vidare till C. Senare underrättades A om överlåtelsen och fick även kännedom om att B skulle inneha båten för användning tillsvidare. A överlämnade därefter båten till B. Båten blev senare föremål för utmätning för B:s skulder. Frågan i fallet var huruvida C kunde göra förvärvet gällande gentemot B:s borgenärer. HD meddelade slutligen att C:s förvärv inte kunde göras gällande mot B:s borgenärer eftersom B vid tidpunkten av utmätningen ansågs ha haft förfoganderätt över båten. I fallet ansåg HD att C inte hade fått rådigheten över båten på ett sådant sätt som krävs för att uppnå sakrättsligt skydd.

I det aktuella fallet uppstod det frågor om traditionskravets innebörd och när traditionen ska anses vara fullgjord.

”Motorbåtsfallet” är ett tidigt avgörande där traditionskravets innebörd förstås som en besittningsövergång av lösöret från säljaren till köparen. I fallet fick inte C båten i sin besittning och den kunde därmed utmätas. Att tradition inte hade skett i fallet torde vara ett

¹²¹ Leijonhufvud, *Etiken i juridiken*, s. 26.

¹²² Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 135.

¹²³ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 218.

självklart faktum då det fastslogs i ”Ångvinschfallet” att tradition är uppfyllt vid ett överlämnade av lösöret till köparen.

4.2.2 NJA 1975 s. 638 ”Husvagnsfallet”

A och B träffade ett köpeavtal gällande en husvagn. Efter att köpeavtalet ingicks kopplade B husvagnen på sin bil och bestämde sig för att ta en ”provtur”. A och B beslutade sedan, i enlighet med köpeavtalet att husvagnen skulle lämnas kvar hos A för förvaring samt utförande av reparationer. B registrerade köpet i bilregistret och har vid ett antal tillfällen låtit andra personer övernatta i husvagnen. Husvagnen blev senare föremål för utmätning hos A, vilket medförde att HD fick ta ställning till huruvida husvagnen kunde utmätas för A:s skulder. HD ansåg att utmätningen skulle göras gällande då B inte hade vidtagit de åtgärder som krävdes för att få husvagnen ur A:s besittning. Visserligen hade B registrerat sig som ägare till husvagnen i bilregistret och han hade en nyckel till husvagnen. HD ansåg att detta inte var tillräckligt för att B skulle anses vara rättmätig ägare till husvagnen. HD konstaterade att husvagnen hade funnits i säljarens förvar och att omständigheterna inte påvisade att husvagnen hade traderats till köparen.¹²⁴

Fallet öppnade dörrarna för en diskussion huruvida traditionsprincipens innebörd skulle tolkas. Majoriteten i HD menade att tradition inte hade skett till köparen då husvagnen under tiden hade befunnit sig i säljarens besittning. Minoriteten ansåg att köparen hade uppnått sakrättsligt skydd genom att ha tillgång till nycklar och registrerat sig som ägare till husvagnen.¹²⁵

4.2.3 NJA 1997 s. 660 ”Flytdockafallet”

En flytdocka som ansågs vara industritillbehör blev föremål för prövning i HD. Flytdockan var 195 meter lång och på grund av dess storlek blev flytdockan kvar hos säljaren eftersom köparen inte hade möjlighet att flytta den. När säljaren senare gick i konkurs låg flytdockan kvar i säljarens besittning. HD ansåg att köparen inte hade uppnått sakrättsligt skydd mot säljarens borgenärer, då tradition eller annan åtgärd som skulle medföra sakrättsligt skydd inte hade uppnåtts.

I fallet ansåg HD att det inte skulle göras några avvikelser från traditionsprincipen på grund av flytdockans storlek. HD anförde att traditionsprincipen var så inarbetad i svensk rätt att den inte gav utrymme för några avvikelser eller undantag.

Förvisso är tidsspannet mellan de tre avgörandena relativt långt, trots detta kan det anses relevant att belysa ”Flytdockafallet” inom denna kategori. Anledningen till detta följer av HD:s resonemang angående huruvida traditionskravet ansågs vara uppfyllt eller inte vid köpet.

4.3 Traditionsprincipen vid tillfällig besittningsövergång

I sådana fall där besittningsövergången endast är tillfällig, och egendomen har varit i säljarens besittning vid utbrottet av konkursen, har det uppstått frågor om vem som ska erhålla

¹²⁴ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 169.

¹²⁵ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 141.

sakrättsligt skydd. För att förvärvaren ska uppnå sakrättsligt skydd krävs det att rådighetsavskärandet inte är av kortvarig karaktär.¹²⁶ Vid en tillfällig besittningsövergång, där parternas avsikt är att överlåtaren ska ha egendomen i sin besittning under en viss tid, anses det inte vara en tillräckligt verklig besittningsövergång.¹²⁷ Sådana fall medför att förvärvaren förlorar mot överlåtarens borgenärer, vilket kommer att redogöras för i nedanstående rättsfall.

4.3.1 NJA 1934 s. 193 ”Hästfallet”

En lantbrukare sålde några hästar till ett aktiebolag. Betalningen erlades genom att aktiebolaget betalade hästarna med utsäde. Lantbrukaren lämnade hästarna för aktiebolagets räkning till sin granne. Efter några dagar återlämnades hästarna till lantbrukaren då aktiebolaget hade sålt tillbaka hästarna med återtagandeförbehåll till lantbrukaren, fram till dess att köpeskillingen på 1700 kronor var erlagd. Lantbrukaren gick senare i konkurs och aktiebolaget hävdade att de hade bättre rätt till hästarna framför konkursboet. HD konstaterade att konkursboet ansågs vara rättmätig ägare till hästarna framför aktiebolaget då någon registrering enligt LkL inte hade iakttagits.

I fallet hade lantbrukaren och aktiebolaget innan överlämnandet kommit överens om att hästarna skulle återföras till lantbrukaren, men med återtagandeförbehåll. Köpehandlingen som upprättats i samband med återförandet av hästarna hade endast upprättats som säkerhet för lantbrukarens fordran mot aktiebolaget. Eftersom hästarna återfördes till lantbrukaren ansåg HD trots försäljningen att hästarna fortfarande har befunnits sig i lantbrukarens vård och att köpet därför inte skett i överensstämmelse LkL. Det ansågs alltså inte att tradition förekommit. Den slutgiltiga utgången blev att lantbrukaren ansågs ha äganderätt.

4.3.2 NJA 2010 s. 184 ”Motorcykelfallet”

Fallet handlade om två parter som hade upprättat ett avtal om köp av motorcyklar på kredit utan återtagandeförbehåll. Avtalet hävdades då A inte betalade skulden enligt avtalet. Motorcyklarna hade vid ingången av avtalet lämnats kvar hos A då de skulle säljas i kommission. När avtalet hävdades hämtade B motorcyklarna. Några dagar senare gick A i konkurs. B stod som ägare till motorcyklarna i fordonsregistret och hade även registreringshandlingar och skyltar i sin besittning tre månader innan fristdagen. Trots detta ansåg HD att varken tradition eller registrering enligt LkL skett innan denna tidpunkt. HD ansåg att A betalade sin skuld till B genom överlämnandet av motorcyklarna.

HD kom fram till att avtalet ansågs ha hävts den 6 augusti 2003 och att motorcyklarna då återställdes som kommission. Transaktionen i samband med hävningen skulle då anses utgöra betalning i förväg med osedvanliga betalningsmedel eftersom A inte kunde betala skulden. Konkursboet ansåg att betalningen fullgjorts först den 10 november 2003 och att den därför inte kunde återvinnas till konkursboet. En betalning måste ske tre månader före fristdagen för att kunna återvinnas. HD ansåg att syftet med hävningen torde vara att erhålla separationsrätt för B. Registrering och överlämnandet av motorcyklarna ansåg HD vara oviktigt och de ansåg att det inte fanns någon anledning till att frångå kravet på tradition. Eftersom tradition av motorcyklarna inte genomfördes förrän några dagar innan konkursutbrottet (alltså 3 månader

¹²⁶ Henriksson, *Sakrättsliga moment och deras ekonomiska konsekvenser*, s. 78.

¹²⁷ Henriksson, *Sakrättsliga moment och deras ekonomiska konsekvenser*, s. 78.

före fristdagen) ska betalningen återvinnas till konkursboet. HD refererade till ”Inkråmsfallet” samt ”Leasingfallet” och anförde att traditionskravet hade inskränkts, men i det aktuella fallet ansåg HD att det inte fanns några skäl att kräva fysisk besittningsövergång fullt ut.¹²⁸

4.4 Närmare om publicitetskravet

Som ovan nämnts kan den som förvärvar ett lösöre få sakrättsligt skydd mot överlåtarens borgenärer genom att överlåtelsen blir synlig utåt och får publicitet. Nedanstående rättsfall visar huruvida publicitetskravet har tillämpats i situationer där det inte har varit möjligt att förflytta lösöret från säljaren till köparen.

4.4.1 NJA 1991 s. 564 ”Båtfallet”

Fallet handlade om en segelbåt som hade sålts medan den stod förvarad på ett kommunalt hammagasin. Det var svårt att förflytta båten då det var trångt i magasinet, därför beslutades det att båten skulle stå kvar på den hyrda platsen tills vidare. Senare blev båten föremål för utmätning då säljaren var skuldbelagd. Frågan som HD fick ta ställning till var om köparen ansågs vara sakrättsligt skyddad mot säljarens borgenärer. HD ansåg att köparen hade tagit över hyresrätten till platsen där båten stod och därmed var sakrättsligt skyddad. HD anförde vidare att det inte var tillräckligt att köparen skulle få sakrättsligt skydd på grund av att säljaren förlorade rådigheten över platsen som båten var placerad på. HD ansåg att tradition genom besittningsövergång inte var tillräckligt, utan övergången skulle även bli synligt utåt. I detta fall hade köparen uppnått sakrättsligt skydd genom att överlåtelsen ansågs uppfylla kraven för tradition då den hade synliggjorts utåt. Slutligen fastslog HD att båten ansågs ha kommit i köparens besittning och därmed skulle köparen erhålla sakrättsligt skydd.

4.5 Traditionsprincipens verkan vid exekutiv försäljning

4.5.1 NJA 1985 s. 159 ”Auktionsfallet”

Föremål som avsåg lösöre såldes på exekutiv auktion. Det var gäldenärens son som köpte merparten av den utmäta egendomen. Vid en senare utmätning upptäcktes ett flertal av föremålen som ingick i den auktion som varit tidigare. Kronofogdemyndigheten beslutade att utmäta den egendomen till föremål för andra skulder. Far och son yrkade att det hade upprättats ett låneavtal där den utmäta egendomen som sonen hade köpt och lånat ut till sin far ingick. HD ansåg att det inte var rimligt att kräva tradition vid exekutivförsäljning. Det ansågs att sonen hade uppnått skydd mot faderns borgenärer då han förvärvade föremålen genom auktionen. HD bedömde vidare att avtalet var tillräckligt och konstaterade att tradition inte bör krävas vid sådana tillfällen som avser exekutivförsäljning.¹²⁹

4.6 Rättsfall där avtal aktualiserats

4.6.1 NJA 1952 s. 407 ”Byggnad på annans mark”

Fallet handlade om en säkerhetsöverlåtelse av byggnad på annans mark samt huruvida överlåtelsen hade kunnat göras gällande mot senare köpare. I fallet tog HD upp frågan

¹²⁸ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 142.

¹²⁹ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 147.

huruvida det sakrättsliga skyddet skulle regleras vid köp av byggnad på annans mark. HD kom fram till att oavsett om det var en säkerhetsöverlåtelse eller inte så krävs det inget sakrättsligt moment för att vara skyddad mot överlåtarens borgenärer vid överlåtelse av byggnad. Det konstaterades vid avtalets ingående mellan köparen och säljaren att byggnaden inte längre var tillgänglig för säljarens borgenärer. HD ansåg att köpet saknade grund för traditionskrav eftersom varken LkL eller reglerna för godtrosvärv var tillämpliga för denna typ av lös egendom.¹³⁰

Genom det aktuella avgörandet kom HD fram till att vid köp av byggnad på annans mark är det inte traditionsprincipen som ska aktualiseras. I sådana fall räcker avtalet ensamt och traditionskravet är inte tillämpligt. Fallet var ett tidigt avgörande och HD ansåg att det inte var möjligt att tillämpa traditionskravet då det inte fanns lämpliga regleringar för denna typ av egendom.

4.6.2 NJA 1987 s. 3 ”Travhästfallet”

En travtränare överlät en andel i en travhäst som han hade i sin ägo. Travtränaren och köparen tecknade ett avtal gällande överlåtelsen. Travtränaren gick senare i konkurs och travhästen ingick i konkursboet. Köparen yrkade att han hade rätt till sin andel i travhästen då de ingick avtalet innan konkursen. Frågan som HD fick ta ställning till var huruvida köparen hade gjort ett andelsförvärv som kunde vinna sakrättsligt skydd gentemot travtränarens borgenärer. HD kom fram till att det inte förekom någon sambesittning av hästen mellan travtränaren och köparen. För att köparen ska kunna erhålla sakrättsligt skydd så krävs det ett sambesittningsavtal som visar att han äger en andel i travhästen. HD konstaterade att avtalet som travtränaren och köparen tecknade vid överlåtelsen inte innehöll de kriterier som krävdes för att ett sambesittningsavtal skulle föreligga och var därför inte tillräckligt för att erhålla sakrättsligt skydd.

4.7 Traditionsprincipen idag - Rådighetsavskärande

4.7.1 NJA 2007 s. 413 ”Inkråmsfallet”

I fallet hade ett aktiebolag överlåtit inkråmet och firman till ett annat aktiebolag där det var en representant som var verksam för båda bolagen. Frågan som uppstod i fallet var huruvida det förvärvande bolaget hade uppnått sakrättsligt skydd gentemot överlåtarens borgenärer. Styrelseledamoten och firmatecknaren i det överlåtande bolaget var också styrelsesuppleant i det förvärvande bolaget. Vad gäller frågor om närståendetransaktioner mellan bolag fanns det inte tidigare några tydliga regleringar på hur sådana fall skulle hanteras. HD ansåg att det fanns ett behov att göra sådana transaktioner legitima.

HD fick ta ställning till huruvida överlåtelsen kunde anses sakrättsligt fullbordad. HD uttalade att vid överlåtelse av lösöre, till exempel ett fordon som finns i överlåtarens besittning, uppnås skydd genom tradition eller registrering enligt LkL. HD uttalade att sådana handlingar enligt LkL var fristående moment från den bakomliggande rättshandlingen. I denna situation fick HD pröva huruvida den bakomliggande rättshandlingen var giltig och om traditionskravet ansågs vara uppfyllt. Fordonen var registrerade på det nya bolaget och hade även flyttats till de nya lokalerna. Detta anses normalt vara förutsättningar som uppfyller

¹³⁰ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 169.

kravet på äganderättsövergång. Problemet i detta fall var om det fortfarande kunde anses giltigt när avtalsparterna hade en gemensam representant. HD gjorde i detta fall en hänvisning till NJA 1972 s. 264. Fallet handlade om pantsättning och uttryckte att en pantsättning inte kunde anses giltig om samma person företrädde båda avtalsparterna. Dock har åsikten förändrats. I NJA 2000 s. 88 ansåg HD att det inte förelåg något hinder för en sakrättsligt giltig pantsättning om bolaget hade lämnat pant till en person som hade rätt att företräda bolaget, så länge panthavaren inte hade tagit emot panten som privatperson. HD uttryckte att representanten för bolagen visserligen kunnat förfoga över fordonen för det tidigare företags räkning, men att representanten måste iaktta intresset för det nya bolagets räkning samt att överlåtelser mellan närstående måste kunna genomföras. Den sista punkten som HD tog ställning till var om kravet på rådighetsavskärandet ansågs uppfyllt. Vad gäller rådighetsavskärandet konstaterade HD att handlingen skulle anses som giltig om den blivit synligt även för utomstående. HD ansåg att det inte framgick tydligt när det var samma representant för båda bolagen. HD uttryckte att besittningsförändringen ibland måste medge vissa undantag, till exempel när besittningsövergången var tänkt att bli permanent men det hann inte meddelas. Mot bakgrund av detta ansåg HD att det i detta fall fick anses som att rådigheten hade blivit väsentligt avskuren.

4.7.2 NJA 2008 s. 684 ”Leasingfallet”

Fallet handlade om ett moderbolag som sålde lösöre till ett leasingföretag, vilket i sin tur leasade ut lösöret till moderbolagets dotterbolag. Personen som var ägare och företrädare för moderbolaget var även detsamma för dotterbolaget. Lösöret återfördes sedan till moderbolagets besittning tillfälligt då det skulle utföras vissa reparationer. Vid den tidpunkt lösöret befann sig hos moderbolaget försattes moderbolaget i konkurs. Frågan som uppstod var om dotterbolaget erhölet sakrättsligt skydd till lösöret trots att det befann sig i moderbolagets besittning under konkursen.

Vad gäller leasing vid konkurs får normalt sett leasegivaren separationsrätt till det leasade lösöret. Detta gäller även när lösöret aldrig funnits i leasegivarens besittning, till exempel när lösöret levererats direkt från leverantör till leasetagaren. Skillnad uppkommer vid en så kallad ”sale and leaseback” situation, när leasetagaren först köper lösöret för att sedan överlåta den till leasegivaren som strax därefter hyr ut den. I sådana situationer saknar leasegivaren sakrättsligt skydd.¹³¹ Det som HD fick ta hänsyn till i denna situation var om moderbolaget ansågs ha rådighet över objektet då de ägde samtliga aktier i dotterbolaget. HD konstaterade att rådigheten till objektet var begränsad, genom överlåtelser av leasingobjektet till dotterbolaget hade äganderätten övergått till leasingföretaget. Att föremålet överlämnades till moderbolaget innebar inte att leasingföretaget blev av med äganderätten.

HD hänvisade i detta fall till ”Inkråmsfallet” eftersom det handlade om en liknande situation. Båda fallen handlar om överlåtelser mellan två närstående bolag. HD ansåg att moderbolaget i tillräcklig grad hade avskurits från sin rådighet över lösöret och att traditionsprincipen fick anses uppfyllt vid överlämnandet till leasingföretaget.

¹³¹ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 150.

I ”Inkråmsfallet” och ”Leasingfallet” har HD fastslagit att traditionskravets innebörd är lika med ett rättsligt rådighetsavskärande som anses vara likvärdigt med ett fysiskt överlämnande.¹³²

Avgörandet i ”Leasingfallet” har blivit ifrågasatt och det påstås att traditionsprincipen blev inskränkt då den likställdes med ett fysiskt överlämnande.¹³³ Avgörandet tros ha öppnat dörrarna för en diskussion gällande ett avskaffande av traditionsprincipen.

I samband med avgörandet skrev justitierådet Torgny Håstad ett tillägg till HD:s domslut. Håstad menar att innebörden av traditionsprincipen inte är tydlig och det finns övervägande skäl för att avskaffa traditionsprincipen. Då tradition kan ersättas med registrering enligt LkL anses traditionens huvudsyfte vara att ge överlåtelsen publicitet. Detta för att skapa en klar bild av vem som är ägare till ett visst föremål. Håstad menar att detta tydliggörs eftersom även enkla fordringar kräver publicitet vid överlåtelse, i detta fall sker detta inte genom tradition utan genom denuntiation. Ytterligare en viktig grund för traditionskravet är möjligheten att förfoga över föremålet. Vid registrering har överlåtaren fortfarande tillgång till föremålet. Detta krav motverkar skenöverlåtelser.¹³⁴

Håstad menar att traditionskravet inte längre kan vara en metod för kreditgivare att avgöra vilka tillgångar en kredittagare har. Idag har vi saker i vår besittning som vi till exempel har köpt genom ett leasingavtal eller avbetalning. Dessutom kan föremål överlåtas och traderas innan exekution blir aktuellt. Regeln har tillfogats på grund av att vissa insolventa personer har försökt lura sina borgenärer.¹³⁵

Traditionskravet bör dock inte avskaffas genom en ändring i praxis. Traditionsprincipen har en grundläggande betydelse och det skulle eventuellt uppkomma oklarheter kring dess innebörd om den skulle komma att utredas genom rättspraxis.¹³⁶

Håstad anser att det sakrättsliga skyddet bör utgå från besittningen. Håstad motiverar argumenten för en övergång till avtalsprincipen med att köpare i många andra länder förutom Sverige kan få sakrättsligt skydd mot säljarens borgenärer genom själva köpeavtalet, utan att det krävs registrering eller tradition.¹³⁷

4.8 Kort kommentar till ovanstående rättsfall

Efter att ha utvärderat följande fall kan vi konstatera att traditionsprincipen aktualiseras för att få äganderätt till visst lösöre. Själva innebörden av begreppet tradition är inte svårt att förstå, som tidigare nämnts innebär tradition att lösöret vid köp ska överlämnas från säljaren till köparen.¹³⁸ Det kan konstateras att traditionsprincipen idag har utvecklat ytterligare kriterier för att erhålla äganderätt när det inte är tillräckligt med den ursprungliga överlåtelsen. Detta beror på att HD har försökt att anpassa traditionsprincipen för att på så vis kunna ta ställning till om tradition har skett när det uppstår omständigheter i ett fall där ett överlämnande inte är tillräckligt. Efter en utredning av de ovan nämnda rättsfallen upplevs kriterierna som oklara och det kan uppfattas som att HD ändrar kriterierna efter vad som passar i det aktuella fallet.

¹³² Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 136.

¹³³ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 136.

¹³⁴ NJA 2008 s. 684.

¹³⁵ NJA 2008 s. 684.

¹³⁶ NJA 2008 s. 684.

¹³⁷ NJA 2008 s. 684.

¹³⁸ SOU 2015:18, s. 65.

Med detta uppstår även frågan om traditionsprincipen är en rättssäker princip. I nästa kapitel kommer rättsfallen att analyseras för att fastställa kriterierna, samt diskutera traditionsprincipens rättssäkerhet.

5. Analys

Genom de presenterade rättsfallen i det tidigare kapitlet kan det konstateras att det är svårt att hitta ett samband gällande kriterierna för uppfyllande av traditionsprincipen i HD:s avgöranden. Domstolen har som följd av att samhället utvecklats också försökt anpassa traditionsprincipen genom att uppställa ytterligare kriterier för att uppfylla principen. Själva traditionsbegreppet har en klar innebörd men kriterierna för uppfyllandet är desto svårare att förstå. Traditionsprincipens kriterier anses inte vara enhetliga, i vissa situationer uppställs krav på fysiskt överlämnande, medan i andra situationer krävs det till exempel både fysiskt överlämnande och registrering.

Vi har delat upp vår analys i två delar för att göra det så tydligt som möjligt för läsaren. I första delen kommer vi analysera de rättsfall som omnämns i kapitel 4. I redogörelsen av rättspraxis delade vi upp rättsfallen i olika kategorier för att skapa en tydligare bild för läsaren och för att kunna jämföra fall där liknande situationer uppstått. I detta avsnitt har vi strukturerat sammanställningen på samma sätt. Vi kommer att gå igenom de olika kategorierna en efter en för att jämföra och analysera de olika situationerna för att sedan kunna fastställa dess kriterier. Slutligen i vår första del kommer vi utreda ifall traditionsprincipen som utvecklats genom rättspraxis kan anses rättssäker.

Utifrån resultatet av första delen i analysen kommer traditionsprincipen och avtalsprincipen jämföras med varandra och vi kommer utreda vilken utav principerna som anses vara lämpligast.

5.1 Utredning gällande traditionsprincipens kriterier

5.1.1 Analys av traditionsprincipens innebörd i tidigare rättspraxis

Som tidigare nämnts etablerades traditionsprincipen på nytt i svensk rätt genom NJA 1925 s. 130 ”Ångvinschallet”. HD kom fram till att köpet krävde ett fysiskt överlämnande, tradition, för att anses fullgjort.¹³⁹

NJA 1949 s. 164 ”Motorbåtsfallet” behandlar utmätning mot tredje man. Utifrån HD:s resonemang torde detta vara exakt det man vill förhindra med hjälp av traditionsprincipen. Fallet visar hur viktig besittningsövergången och rådighetsavskärandet är. Det är inte tillräckligt med denuntiation till tredje man, utan säljaren måste också ha blivit avskuren från sin rådighet.¹⁴⁰ HD:s resonemang i detta fall torde anses rimligt enligt vår mening, om denuntiation skulle räcka för att erhålla äganderätt skulle traditionsprincipen vara utan verkan.

Ett annat avgörande som är viktigt att belysa är NJA 1975 s. 638, det så kallade ”Husvagnsfallet”. I fallet fick HD ta upp traditionsprincipens innebörd för prövning. Då det uppstod delade meningar huruvida det hade skett en tillräcklig besittningsövergång i fallet eller inte. Det som var intressant i fallet var meningsskiljaktigheterna som uppstod då några ansåg att traditionen var uppfylld då köparen ansågs ha fått husbilen i sin besittning på ett sådant sätt som uppfyller traditionskravet. Emellertid ansåg majoriteten i domstolen att överlämnandet av nycklar och registrering inte var tillräckligt för att sakrättsligt skydd skulle uppstå. Genom avgörandet kan det konstateras att traditionskravet skulle komma att tolkas

¹³⁹ Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, s. 218.

¹⁴⁰ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 162.

strikt i framtiden, eftersom innebörden av kravet inte ger utrymme för något annat än ett fysiskt överlämnande.

Ett annat rättsfall som också kategoriseras under tidigare praxis är NJA 1997 s. 660 ”Flytdockafallet”. Det som HD försökte tydliggöra var att traditionsprincipen skulle tillämpas strikt i alla situationer, oavsett vilken typ av lösöre det handlade om. Genom avgörandet kan det anses att traditionskravet ska ha samma innebörd oberoende av vilken typ av lösöre det gäller. I fallet handlade det om en stor flytdocka som inte kunde förflyttas omedelbart vid köpet, trots omständigheterna ansågs köparen inte ha uppnått sakrättsligt skydd. Det kan uppfattas att traditionskravet inte har några undantag beroende på föremålet, utan det ska tillämpas likt på alla typer av lösöre.

Vad gäller de tre rättsfall som nämnts ovan kan det antas att kriterierna är tämligen strikta för att traditionen ska anses vara uppfylld. Genom dessa avgöranden kan det utläsas att traditionsprincipens kriterier är uppfyllda då köparen har fått varan i sin besittning på ett sådant sätt som tydligt visar att säljaren har förlorat rådigheten över varan.

5.1.2 Analys gällande tillfällig besittningsövergång

Det första rättsfallet som diskuteras i denna kategori är NJA 1934 s. 193 ”Hästfallet”. I detta fall såldes hästarna tillbaka till lantbrukaren med återtagandeförbehåll. Äganderätten till hästarna ansågs aldrig övergå till aktiebolaget. Anledningen till detta berodde på att en ägarregistrering aldrig gjordes och att köpet inte ansågs stämma överens med LkL. Dessutom ansågs besittningsövergången vara av sådan kortvarig karaktär att LkL inte kunde tillämpas i det aktuella fallet, vilket även var problemet i ”Ångvinschallet”.¹⁴¹ Båda fallen handlade om en kortvarig äganderätt. Traditionen ansågs inte giltig på grund av att parterna redan vid köpet av lösöret hade varit inställda på att föremålet skulle tillbaka till säljaren. HD menade att traditionen inte var allvarligt menad och därför ansågs inte traditionskravet vara uppfyllt.¹⁴² I detta fall görs det avsteg från traditionsprincipens ursprungliga innebörd, där besittningsövergången mellan säljare och köpare var det väsentliga. Traditionsprincipen begränsas på grund av att besittningstiden var för kort. En fråga som vi reflekterade över när vi läste de olika fallen var huruvida en köpare ska kunna veta när han har haft lösöret i sin besittning så pass länge att han anses vara ägare till den. I ”Ångvinschallet” var tidsspannet för förvaringen några veckor medan i ”Hästfallet” var tidsspannet några dagar.

Senare uppstod en liknande situation i NJA 2010 s. 184 ”Motorcykelfallet”. HD bedömde att traditionskravet inte var uppfyllt då förvärvaren fick motorcyklarna i sin besittning inom tiden för återvinningsfristen till konkursboet. Därmed förlorade förvärvaren mot överlåtarens borgenärer. Visserligen föreligger det ett bestämt tidsspann vid återvinning till konkursbo till skillnad från traditionskravet.¹⁴³

Genom de avgöranden som nämnts kan vi konstatera att vid en återgång av lösöret från köparen till säljaren på grund av tillfälliga omständigheter, ändras inte traditionskravets ursprungliga innebörd.¹⁴⁴

¹⁴¹ NJA 1925 s. 130.

¹⁴² Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 140.

¹⁴³ NJA 2010 s. 184.

¹⁴⁴ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 142.

5.1.3 Analys gällande publicitetskravet

Nästa kategori som har aktualiserats är där domstolen har lagt vikt vid publicitetskravet. Fallet som aktualiserades var NJA 1991 s. 564 ”Båtfallet”. Som tidigare nämnt handlade fallet om båtförsäljning. Då båten stod placerad på ett kommunalt hamnmagasin och i samband med köpet övertog köparen även hyresrätten till båten, krävde HD inget fysiskt överlämnande av båten. I målet var det istället rådighetsavskärandet och publicitetskravet som var de avgörande kriterierna.

Tanken med rådighetsavskärandet är att säljaren ska bli avskuren från sin möjlighet att disponera över lösöret.¹⁴⁵ Detta sker visserligen också vid det klassiska traditionsförfarandet, då ett föremål flyttas från säljare till köpare. I vissa situationer kan inte detta förfarande ske omedelbart. Genom att köparen i det här fallet hade övertagit hyresrätten ansåg HD att säljarens rådighet hade blivit avskuren från hyresrätten samt båten. Det krävdes även publicitet för att traditionen skulle anses fullgjord. Som ovan nämnt ansåg HD att publiciteten fullgjordes då köparen övertog hyresrätten från säljaren.

Det vi anser är intressant i detta fall är att traditionen i detta fall inte gjordes genom en traditionell äganderättsövergång i enlighet med vad rättspraxis tidigare har fastslagit, då omständigheterna i fallet var sådana att båten inte kunde förflyttas på grund av att det var trångt i magasinet. Mot bakgrund till omständigheterna i det aktuella fallet är det lämpligt att nämna ”Flytdockafallet”.¹⁴⁶ Som tidigare nämnts handlade fallet om en 195 meter lång flytdocka som inte kunde förflyttas på grund av dess storlek. Det råder likheter i fallen då de handlar om två stora föremål som köparen inte kunde få i sin besittning omedelbart. Omständigheterna var sådana i ”Båtfallet” att övertagandet av hyresrätten i båtmagasinet uppfyllde traditionskravet så att sakrättsligt skydd uppstod.¹⁴⁷ Till skillnad från ”Flytdockafallet” där flytdockan blev kvar på en ”obetydlig” plats i säljarens besittning och kunde därmed utmätas.¹⁴⁸ Genom avgörandena kan det uttolkas att vid köp av större lösören som köparen inte kan ta i sin besittning omedelbart, är det den plats som lösöret befinner sig på som är det väsentliga för avgörandet.

5.1.4 Analys gällande traditionsprincipens verkan vid exekutiv försäljning

Nästa kategori behandlar traditionskravets verkan vid exekutiv försäljning. Fallet som kom upp till prövning var NJA 1985 s. 159 ”Auktionsfallet”. HD kom i fallet fram till att traditionskravet inte gäller vid utmättningsbeslut.

Genom avgörandet i fallet etablerades den regel som säger att traditionsprincipen inte ska tillämpas vid exekutiva auktioner.¹⁴⁹ Det finns ett liknade rättsfall som handlar om försäljning i samband med exekutivt förfarande, NJA 1956 s. 770. Rättsfallet ifråga handlade om en konkursförvaltares försäljning av lösören som tillhörde konkursboet. Det lösöre som konkursförvaltaren hade sålt blev först kvar i konkursboets besittning och sedan hamnade lösöret i säljarens besittning. Frågan som HD fick ta ställning var huruvida köparen var skyddad mot gäldenärens besittning i en senare utmätning. Till skillnad från ”Auktionsfallet”

¹⁴⁵ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 194.

¹⁴⁶ NJA 1997 s. 660.

¹⁴⁷ NJA 1991 s. 564.

¹⁴⁸ NJA 1997 s. 660.

¹⁴⁹ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 147.

gjorde HD inte några avsteg från traditionsprincipen. HD fastslog att köparen inte ansågs ha sakrättsligt skydd mot säljarens borgenärer i en senare utmätning då köparen inte hade fått lösöret i sin besittning.¹⁵⁰

Det vi kan konstatera är att det ställs olika krav på tradition vad gäller exekutiv försäljning vid utmätning och en konkursförvaltares försäljning. Kronofogdemyndighetens försäljning av utmätt gods kräver alltså inte tradition, medan en konkursförvaltares försäljning av lösöre kräver tradition.

I denna situation anser vi att ingen vidare kommentar egentligen torde behövas. När ett beslut om utmätning meddelats måste gäldenärens egendom finnas tillgänglig. Om traditionsprincipen aktualiserades vid exekutiv försäljning skulle gäldenären kunna överlåta sin egendom för att ge sken av att denne inte innehar några tillgångar.

5.1.5 Analys gällande rättsfall där avtal har aktualiserats

I nästa kategori utreds situationer där HD har ansett att avtalet ska gälla istället för att aktualisera tradition eller omvänt, att tradition torde ha skett utöver avtalet. Det första fallet som berör detta är NJA 1952 s. 407 ”Byggnad på annans mark”. HD kom fram till att det var tillräckligt med avtalet för att erhålla äganderätt vid byggnad på annans mark. Kravet på tradition ansågs inte aktuellt i sådana situationer.

I NJA 1987 s. 3 ”Travhästfallet” anförde HD att det krävdes ett sambesittningsavtal för att erhålla äganderätt samt ett fullföljande av traditionskravet. Problemet i den här situationen är huruvida kravet på tradition ska kunna uppföljas då det rör sig om en häst med flera ägare.

Fallet visar att avtalet ensamt inte är tillräckligt, utan det krävs ytterligare ett moment för att erhålla sakrättsligt skydd. HD ansåg att det i fallet skulle vara nödvändigt att uppfylla traditionskravet vid sidan om avtalet, eftersom det annars skulle vara allt för lätt för säljaren att undanhålla lösöret från utmätning. HD fastslog även genom detta avgörande att vid köp av andel i lösören så krävs det tradition för att erhålla sakrättsligt skydd.

Till skillnad från ”Travhästfallet” kan det uppfattas att fallet ”Byggnad på annans mark” fick låta traditionskravet passera, då det inte fanns några möjligheter till att överlåtelsen skulle kunnat ha omfattats av traditionskravet. Byggnad på annans mark ansågs inte utgöra sådan egendom som kräver tradition för sakrättsligt skydd. Därmed krävs det att överlåtaren och förvärvaren ingår avtal för att sakrättsligt skydd ska uppstå. Problemet med ”Travhästfallet” var huruvida kravet på tradition skulle kunna uppföljas då det rör sig om en häst med flera ägare.

5.1.6 Analys gällande traditionsprincipens innebörd idag

NJA 2007 s. 413 ”Inkråmsfallet” handlade om närståendetransaktioner mellan två olika bolag och vad som krävdes för att rådgivningsavskärning skulle föreligga. I fallet talade HD om att det gemensamma partssyftet vid en överlåtelse inte nödvändigtvis betyder att tradition har skett. HD anförde att traditionskravet måste prövas fristående för att kunna avgöra om traditionen har uppfyllts.¹⁵¹ HD menar att man måste se till vilka parterna i överlåtelsen egentligen är, om det är företaget som utgör en avtalspart eller privatpersonen. Närståendetransaktioner är något

¹⁵⁰ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 148.

¹⁵¹ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 141.

som är nödvändigt för att företag ska kunna verka. I fallet förelåg överlåtelsen mellan två bolag och därmed ansågs det att traditionen hade fullgjorts på ett giltigt sätt. Även om bolagen representerades av samma person, är det viktigt att förtydliga att överlåtelsen skedde mellan bolagen och personen representerade deras intressen var för sig.

Även i NJA 2008 s. 684 ”Leasingfallet” handlade det om närståendetransaktioner och rådgivningsavskärning. I detta fall var tredje parten ett leasingföretag. I fallet diskuterades leasegivares rätt till egendomen. Moderbolaget ansågs inte vara ägare till egendomen trots att de hade lösöret i sin besittning. Som tidigare nämnts kom HD fram till i både ”Inkråmsfallet” och ”Leasingfallet” att rådgivningsavskärningen kan likställas med ett fysiskt överlämnande. HD erkände i fallet att traditionsprincipen ibland måste medge vissa undantag för att kunna användas.

Efter Håstads tillägg till fallet har traditionsprincipen blivit mycket uppmärksam och det är troligtvis diskussionen i samband med tillägget som gav upphov till lösöreköpskommitténs utredning. Håstad anför i tillägget att traditionsprincipen är otydlig och oförutsebar. Som tidigare nämnts har samhället utvecklats, vilket har medfört att det görs försök att tillpassa traditionsprincipen utefter utvecklingen. Mellqvist jämför traditionsprincipen som en naken bebis född av dess moder, HD. Med tiden har HD klätt på detta barn allt mer kläder utifrån behov och han ställer sig frågan, hur välklätt är egentligen detta barn?¹⁵²

5.2 Anses traditionsprincipen vara en rättssäker princip?

Utgångspunkten för traditionsprincipens innebörd är en fysisk förflyttning mellan säljare och köpare av lösöret.¹⁵³ HD gör ingen skillnad på typen av lösöre, tradition ska ske oavsett om det handlar om en båt¹⁵⁴, en häst¹⁵⁵ eller en flytdocka.¹⁵⁶ Undantag kan medges om ett föremål överlämnats för reparation.¹⁵⁷ Emellertid gäller inte detta undantag ständigt.¹⁵⁸ Det ställs också krav på traditionens varaktighet, om äganderätten har kortvarig eller tillfällig karaktär anses inte traditionskravet vara uppfyllt.¹⁵⁹

Traditionsprincipen har en tydlig utgångspunkt och i situationer som ”Motorbåtsfallet” är utgången klar eftersom principen är skapad för att användas i sådana situationer. När förutsättningarna ändras har HD lagt till ytterligare kriterier för att uppfylla traditionen. Dessa kriterier anses inte ha fått något verkligt genomslag och det ges en känsla av att HD anpassar kriterierna efter situation och tycke.

Lösöreköpskommittén uttrycker att de rättsliga riskerna ökar när lagstiftningen är öppen för tolkning. Detta gäller även när det juridiska systemet förändras. Utredningen lyfter situationen då sakrättsligt skydd uppkommer och de uttrycker även, ”om det uppkommer

¹⁵² Mellqvist, *Diocletianus vs. Grotius – om den sakrättsliga traditionsprincipens berättigande*, SvJT, 2010, s. 225.

¹⁵³ NJA 1925 s. 130.

¹⁵⁴ NJA 1949 s. 164.

¹⁵⁵ NJA 1987 s. 3.

¹⁵⁶ NJA 1997 s. 660.

¹⁵⁷ NJA 2008 s. 684.

¹⁵⁸ NJA 1975 s. 638.

¹⁵⁹ NJA 1925 s. 130.

något skydd överhuvudtaget".¹⁶⁰ Kommittén menar alltså att det inte finns någon garanti för skydd och att det kan anses att rättsläget är något osäkert, vilket medför en risk för parterna.¹⁶¹

Utredningen pekar även på situationer där kraven som har uppställts för traditionsprincipen har kommit att försämra situationen. De uttrycker att det kan bli problematiskt med den praktiska hanteringen gällande sakrättsliga frågor. Det kan vara svårt för kreditgivaren att uppfylla alla formella krav, så som begränsade tidsfrister och registreringsförfaranden. Om inte de formella kraven uppfylls står parten fortfarande utan sakrättsligt skydd.¹⁶²

Båda aspekterna är viktiga vid avgörandet om traditionsprincipen är rättssäker. Förvisso svarar det inte på frågan huruvida principen är rättssäker. Som tidigare nämnt krävs det förutsägbarhet och att lika fall ska behandlas lika för rättssäkerhet samt att retroaktiv lagstiftning inte heller får förekomma. Vid en bedömning av rättssäkerheten ska traditionsprincipen i detta fall utredas huruvida den förhåller sig till rättssäkerhetens krav.¹⁶³

Mot bakgrund till detta anser vi att traditionsprincipens rättssäkerhet kan ifrågasättas. Då principen har utvecklats genom rättspraxis är det mycket svårt för allmänheten att veta hur utgången ska bli. Traditionsprincipen får anses vara gammalmodig och vid dess uppkomst fungerade samhället på ett sätt där den ansågs lämplig. I dagens läge är handeln mer utbredd och en stor del av de föremål som omsätts går inte att tradera genom en fysisk överlåtelse. Det som HD har försökt att göra är att anpassa principen efter samhällets utveckling. Emellertid har det inte skett enhetligt och liknande situationer har bedömts olika. Det ger en känsla av att HD har anpassat principen efter den aktuella situationen och inte tänkt på konsekvenserna i nästkommande led. Nästa gång en liknande situation uppkommer med andra förutsättningar fungerar inte de tidigare kraven och HD tvingas ändra förutsättningarna ännu en gång.

Med anledning av detta är vi av den uppfattningen att traditionsprincipen inte kan anses uppfylla de krav på rättssäkerhet som torde föreligga inom ett så viktigt rättsområde som sakrätt. Genom traditionsprincipens framväxt i rättspraxis anser vi att den har tillämpats olika från fall till fall och att det inte går att fastställa de gällande kraven för att uppfylla principen. När vi studerat de ovan nämnda fallen kan det uppfattas att domstolen har anpassat kriterierna efter föremålet och mer och mer frångått det ursprungliga kravet. Med anledning detta kan det uppfattas att domstolen har målat in sig i ett hörn och numera inte har något tydligt direktiv att förhålla sig till vid en bedömning av äganderätten. Detta skapar otydlighet och oförutsägbarhet hos allmänheten.

För att principen ska vara rättssäker krävs enligt vår mening vissa förtydliganden gällande de olika kriterierna för principen. Det lämpligaste tillvägagångssättet skulle troligtvis vara genom lagstiftning. Det är viktigt för domstolens framtida bedömning att det finns klara och tydliga riktlinjer. Det är dessutom viktigt för allmänheten att veta vilka krav som ställs på dem inom sakrätten. Allmänheten behöver veta vilka förutsättningar som måste uppfyllas för äganderätt om lösöret blir kvar hos säljaren. Att allmänheten ska behöva oroa sig för att registreringen eller avtalet inte ska vara tillräckligt för sakrättsligt skydd är inte rimligt. Förutsättningarna ska finnas till kännedom från första början.

¹⁶⁰ SOU 2015:18, s. 255.

¹⁶¹ SOU 2015:18, s. 255.

¹⁶² SOU 2015:18, s. 255.

¹⁶³ Leijonhufvud, *Etiken i juridiken*, s. 26.

5.3 Traditionsprincipen eller avtalsprincipen?

Efter det ovan nämnda gällande rättssäkerheten är det dags att utreda vilken av principerna som bör göras gällande i framtiden.

5.3.1 Traditionsprincipens fördelar

5.3.1.1 Traditionsprincipen bidrar till förutsebarhet

Traditionsprincipen är en etablerad rättsregel inom den svenska sakrätten vilket leder till att den skapar viss förutsebarhet. Det finns flera avgöranden där oklarheter gällande tillämpningen och innebörden av traditionsprincipen har utretts av domstolen.¹⁶⁴ Visserligen ska det inte glömmas att traditionsprincipen har gett upphov till tvister som har varit svåra att hantera. Särskilt har det uppstått tvister om traditionskravets innebörd och de undantag som har uppkommit genom rättspraxis. Traditionsprincipens innebörd har klargjorts genom rättspraxis från tidigt 1900-tal fram till idag, vilket leder till att traditionsprincipens innebörd medför vissa klarheter och förutsebarhet.¹⁶⁵

Det kan uppfattas att traditionsprincipens innebörd från början var tydlig och att det torde medföra viss förutsebarhet vad gäller dess tillämpning, eftersom traditionsprincipens innebörd inte är svår att förstå. Visserligen har traditionsprincipen gått krokiga vägar genom somliga avgöranden, men med tanke på att traditionskravets innebörd är tydligt så borde det egentligen vara praktiskt för domstolarna att fortsätta tillämpningen av traditionsprincipen.

5.3.1.2 Traditionsprincipen skapar effektivitet

En fördel som bör lyftas fram gällande traditionsprincipen är att den är effektiv vid utmätningsförfaranden. Är omständigheterna sådana att lösöret kvarblir i gäldenärens besittning under den tid då utmätningsförfarandet sker, behöver det inte prövas om ett giltigt avtal har ingåtts mellan gäldenären och köparen.¹⁶⁶

Avtalsprincipens tillämpning på sådana tvister skulle medföra att frågor gällande äganderätten till ett lösöre skulle komma att bearbetas i större utsträckning i förhållande till traditionsprincipen. Att tillämpa avtalsprincipen i utmätningsförfaranden skulle medföra att lösöret blir individuellt bestämt och att tvisten skulle leda till frågor om lösöret har blivit tillräckligt individualiserat.¹⁶⁷ Vid tillämpning av avtalsprincipen skulle det behöva framkomma tydligt genom avtalet vad som ska gälla om gäldenären drabbas av utmätning eller konkurs.¹⁶⁸

Om avtalsprincipen skulle gälla i sådana situationer tror vi att utmätnings- och konkursförfaranden skulle ta avsevärd länge tid. Eftersom Kronofogdemyndigheten skulle behöva pröva avtalets giltighet och ta ställning till om avtalet innehåller de kriterier som krävs för att uppnå sakrättsligt skydd.¹⁶⁹ Att tillämpa traditionsprincipen i sådana fall medför att

¹⁶⁴ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1055.

¹⁶⁵ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1055.

¹⁶⁶ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1055.

¹⁶⁷ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1056.

¹⁶⁸ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1056.

¹⁶⁹ Millqvist, *Sakrättens grunder*, s. 136.

hanteringen av tvister är effektiva både för parterna i tvisten samt för Kronofogdemyndigheten.¹⁷⁰

5.3.1.3 Traditionsprincipen tillåter inte skentransaktioner

Ett argument som talar för att behålla traditionsprincipen är att den skyddar borgenärerna och motverkar att gäldenären i samarbete med en köpare ingår ett falskt överlåtelseavtal, där säljaren med hjälp av en köpare överlåter egendom som gäldenären inte vill ska utmätas.¹⁷¹

Sådana förfaranden bör inte bli framgångsrika i längden om traditionsprincipen gäller. Det förekommer fall där lösöret blivit kvar i säljarens besittning och bedragarna inte har traderat lösöret eller låtit det registrerats på grund av okunnighet. I sådana fall kommer traditionsprincipen åt de okunniga bedragarna.¹⁷²

Om avtalsprincipen skulle göras gällande inom sakrätten vore det lättare att komma undan med sådana skentransaktioner. Det skulle kunna inträffa på ett sådant sätt att en bedragare i samband med en argumentation visar upp det skriftliga avtalet som falskt bevisar att köparen är rättmätig ägare till lösöret.¹⁷³ I sådana fall skulle det vara svårt att komma åt bedragarna i förhållande till traditionsprincipens kriterier där det inte är lika lätt att komma undan med skentransaktioner.¹⁷⁴ Mot bakgrund till detta så tror vi att traditionsprincipen är ett säkrare skydd för borgenärerna i fall där skentransaktioner har skett.

5.3.1.4 Traditionsprincipen tillgodoser likabehandling av borgenärer

En viktig fördel som bör belysas gällande traditionsprincipen är att den bevarar principen om likabehandling av borgenärer. I detta hänseende kan avtalsprincipen ifrågasättas då den bidrar till oklarheter ifråga om varför en köpare av lösöre ska gynnas med separationsrätt i förhållande till övriga borgenärer som får dela på utdelning,¹⁷⁵ då borgenärerna har presterat i förskott till gäldenären utan att denne har fullgjort sin motprestation. Traditionsprincipen resulterar i sådana fall i en mer rättvis behandling.¹⁷⁶ Mot bakgrund till förekommande skentransaktioner anser vi att det inte är rättvist att en köpare kan komma undan genom att visa upp ett avtal som på falska grunder bevisar att denne är ägare till lösöret.

Gällande principen om likabehandling av borgenärer kan det anses att den inskränks om avtalsprincipen skulle göras gällande, eftersom rättvisan mellan köparen av ett lösöre och säljarens borgenärer kan ifrågasättas.¹⁷⁷

5.3.2 Traditionsprincipens nackdelar

5.3.2.1 Traditionsprincipens fördelar medför nackdelar

De nackdelar som traditionsprincipen medför sägs vara baksidan av de fördelar som föreligger beträffande traditionsprincipen. Traditionsprincipen anses medföra vissa nackdelar

¹⁷⁰ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1055.

¹⁷¹ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1057.

¹⁷² Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1057.

¹⁷³ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1057.

¹⁷⁴ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1057.

¹⁷⁵ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1060.

¹⁷⁶ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1060.

¹⁷⁷ Vargö, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1060.

för enskilda personer och i några situationer för bolag.¹⁷⁸ Eftersom många inte känner till traditionskravet är det förekommande att en köpare av ett lösöre betalar hela summan, medan varan blir kvarlämnad hos säljaren. Det gäller även i sådana fall där köparen är medveten om att kravet på tradition existerar, men inte tänker på risken att säljaren blir föremål för utmätning.¹⁷⁹ Den nackdel som följer av detta är att traditionskravet inte är allmänt känt för allmänheten. De vet inte att det finns ett krav på fysisk överlämnande för att erhålla sakrättsligt skydd.¹⁸⁰ Många personer vet inte att de kan gå miste om både varan och köpeskillingen om tradition inte fullgörs vid köpet. Vid sådana situationer kan borgenärerna tillgodogöra sig både lösöret samt den köpeskillingen som köparen har betalat.¹⁸¹ Frågan som uppkommer i sådana situationer är om det verkligen är skäligt att borgenärerna kan förse sig med både varan och köpesumman. I sådana fall torde avtalsprincipen vara mest lämplig ur köparens perspektiv, då denne skulle kunna tillgodogöra sig vara genom ett giltigt avtal.¹⁸²

I de fall där köparen och säljaren har avtalat om att lösöret ska befinna sig i säljarens besittning en stund efter köpet på grund av vissa omständigheter medför traditionsprincipen problematik. I sådana situationer utgör traditionsprincipen ett hinder för köparen då denne inte har någon chans att göra anspråk på lösöret om kriterierna för tradition inte är uppfyllda.¹⁸³

5.3.2.2 Traditionsprincipens syfte

Traditionsprincipens syfte har haft stor betydelse vid avgörandet av fall där det varit tveksamt om traditionskravets kriterier är uppfyllda eller inte. Eftersom traditionsprincipen har uppkommit genom rättspraxis är det viktigt att fastställa traditionsprincipens huvudsakliga syfte.¹⁸⁴ Det har funnits olika uppfattningar om traditionsprincipens syfte genom åren. Genom HD:s uttalanden i rättspraxis under de senaste åren kan det utläsas att HD argumenterar för att tradition bör ske för att motverka borgenärsbedrägerier. Om kriterierna för traditionsprincipen är uppfyllda bidrar det till att bedrägerier som har som avsikt att undanhålla lösöre från utmätning stoppas.¹⁸⁵

Svaret på det bakomliggande problemet som uppstår i samband med frågan om vilket syfte traditionsprincipen har är varierande utifrån fall till fall. Det torde vara så att traditionsprincipen ska ha ett syfte som innebär att när traditionen är fullgjord så uppkommer sakrättsligt skydd. Det anses inte vara det enda syftet då HD aktualiserar skyddet mot borgenärsbedrägerier i samband med frågan om traditionen är uppfylld. Traditionsprincipens syfte hade varit tydligare om domstolen hade ett klart syfte att utgå ifrån vid bedömningen av varje rättsfall. Idag anses syftet vara oklart då det ändras efter omständigheterna.¹⁸⁶

¹⁷⁸ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1066.

¹⁷⁹ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1067.

¹⁸⁰ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1067.

¹⁸¹ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1067.

¹⁸² Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1067.

¹⁸³ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1067.

¹⁸⁴ Myrdal, *Oklarheter med traditionsprincipen*, SvJT, 2013, s. 1076.

¹⁸⁵ Myrdal, *Oklarheter med traditionsprincipen*, SvJT, 2013, s. 1076.

¹⁸⁶ Myrdal, *Oklarheter med traditionsprincipen*, SvJT, 2013, s. 1076.

5.3.2.3 Traditionsprincipen vid kreditgivning

Tidigare användes traditionskravet av kreditgivare för att avgöra vilka tillgångar som fanns hos låntagaren vid ansökan om lån.¹⁸⁷ Bönderna på landsbygden var i behov av kapital men bankväsendet var ännu outvecklat.¹⁸⁸ Då ansågs de tillgångar som personen hade i sin besittning vid tillfället utgöra underlag för hur mycket pengar denne fick låna. Genom att göra en bedömning av detta slag skulle snarare skenöverlåtelser komma att öka.¹⁸⁹ Detta kan idag inte anses som en lämplig metod. Idag gör kreditgivaren en bedömning av låntagarens inkomster från arbete och även från tillgångar i form av bostad, bil eller båt.¹⁹⁰

5.3.2.4 Sammanfattning gällande traditionsprincipens fördelar och nackdelar

Enligt vår mening finns det många fördelar med traditionsprincipen. Det är en gammal och väl etablerad princip inom det svenska rättsystemet och sakrätten. När det kommer till äganderättssituationer får vi lov att hålla med om att den skapar förutsägbarhet. Ett föremål ska lämnas från A till B för att B ska erhålla äganderätt. Det kan också konstateras att traditionsprincipen är effektiv vid utmättningsförfaranden, samt att den motverkar skentransaktioner. Vi anser att det är en fördel att inte behöva utreda komplicerade avtalsförhållanden, utan istället utreda vem som har varan i sin besittning.

Däremot anser vi att traditionsprincipen även har sina brister. Ett tydligt exempel är att det är få personer som faktiskt känner till att traditionsprincipen existerar. Vi är av uppfattningen att det är oroväckande och att det kan orsaka problem för allmänheten när de inte känner till vilka lagar och principer som gäller. Det är många som tror att äganderätten uppkommer genom avtalet och som därmed känner trygghet genom avtalet, det kan få förödande konsekvenser då personen som nyttjar egendomen blir föremål för utmätning. Det kan även uppfattas att kriterierna för traditionsprincipen är mycket oklara och att det därmed blir svårt att förutse rättsläget. Det har ställts olika krav på besittningsövergång för olika föremål och det blir därmed svårt för allmänheten att söka svar i rättspraxis.

5.3.3 Avtalsprincipens fördelar

5.3.3.1 Lösöret kan individualiseras till köparen

I fall där en vara måste ligga kvar i säljarens besittning på grund av sådana omständigheter som gör det aktuellt anser vi att det torde vara en fördel om avtalsprincipen var gällande. Trots att traditionsprincipen har varit gällande länge, kan det anses att avtalsprincipen skulle underlätta i vissa förfaranden och skapa mer rättvisa. Eftersom många inte känner till traditionskravet har det i många fall förekommit att enskilda individer tappar förtroendet för

¹⁸⁷ Mellqvist, *Diocletianus vs. Grotius – om den sakrättsliga traditionsprincipens berättigande*, SvJT, 2010, s. 230.

¹⁸⁸ Mattsson, *Lösöreköp och registerpant*, SvJT, 2015, s. 337.

¹⁸⁹ Mellqvist, *Diocletianus vs. Grotius – om den sakrättsliga traditionsprincipens berättigande*, SvJT, 2010, s. 230.

¹⁹⁰ SOU 2015:18, s. 94.

rättsväsendet. Det har förekommit i fall där köparen betalat hela köpeskillingen för en vara som blev kvar i säljarens besittning och som senare blev föremål för utmätning.¹⁹¹

I vissa fall kan det anses vara mer naturligt att köparen erhåller sin rätt till lösöret genom ett utfärdat köpeavtal, där det står skrivet att köparen är ägare till lösöret.¹⁹² Förvisso kan detta leda till bevisprövningar där kronofogdemyndigheten måste pröva vem som är rättmätig ägare till egendomen vid utmätning. Emellertid kan det anses vara mer rättvist i ett sådant förfarande att äganderätten regleras genom ett avtal, då köparen är garanterad varan om kriterierna i avtalet har uppfyllts.¹⁹³

5.3.3.2 Avtal är ett naturligt skydd mot säljarens borgenärer

I lösöresköpskommitténs utredning anförde kommittén att avtal alltid har varit grunden för köparens skydd mot säljarens borgenärer vid utmätning eller konkurs. Det kan anses vara viktigt att parterna utifrån de omständigheterna som råder i ett specifikt fall ska få bestämma innehållet i avtalet samt dess förutsättningar. Mot bakgrund av detta kan det anses att kravet på tradition är överflödigt då köparens rätt till lösöre kan bestämmas genom ett avtal.¹⁹⁴

Avtal kan betraktas som mer naturligt än en besittningsövergång av lösöret, eftersom det kan vara svårt för köparen ta varan i sin besittning omgående i samband med köpet.¹⁹⁵ Det kan också förekomma sådana omständigheter där köparen inte har möjlighet att få med sig varan, om det ska utföras reparationer på varan eller liknande.¹⁹⁶ Det torde vara viktigt att framhålla det faktum att flexibiliteten vid lösöreköp varierar beroende på lösörets storlek. Lösören är varierande till sin karaktär och därför torde det vara enklare om avtalsprincipen gjordes gällande då köparen och säljaren själva kunde bestämma förutsättningarna i samband med köpet genom ett avtal.¹⁹⁷

Även i situationer där tredje man lånar eller hyr ut egendom till en gäldenär och denne går i konkurs saknar traditionsprincipen betydelse. Då är det upp till Kronofogdemyndigheten eller konkursförvaltaren att göra en bevisprövning gällande äganderätten till den utlånade egendomen. Tredje man måste då styrka sin äganderätt och detta måste ske genom en skriftlig handling, annars riskeras det att egendomen utmäts.¹⁹⁸

5.3.3.3 Avtalsprincipen inom andra rättsområden

Ett av de starkaste argumenten vid diskussionen om Sverige ska övergå från traditionsprincipen till avtalsprincipen är risken för ökade skentransaktioner. Det kan ändå tyckas vara relativt enkelt för Kronofogdemyndigheten att utreda oklara äganderättsfrågor utan att tillämpa traditionsprincipen. Enligt 4 kap. 14 § Utsökningsbalk (UB) SFS (1981:774) är en gäldenär skyldig att lämna korrekta uppgifter om sina tillgångar vid ett utmätningförfarande. Detta sker under straffansvar, om gäldenären mot förmodan inte skulle

¹⁹¹ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1065.

¹⁹² Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1065.

¹⁹³ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1065.

¹⁹⁴ SOU 2015:18, s. 90.

¹⁹⁵ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1065.

¹⁹⁶ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1067.

¹⁹⁷ SOU 2015:18, s. 90.

¹⁹⁸ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1070.

lämna korrekta uppgifter kan denne dömas till vite. Tredje man är dessutom också skyldig att lämna uppgifter gällande gäldenärens fordran.¹⁹⁹

År 2002 ersattes traditionsprincipen med avtalsprincipen vid konsumentköp. Varken skenöverlåtelse eller andra förfaranden inte har ökat efter bytet, varken mellan konsumenter och näringsidkare eller mellan enbart näringsidkare.²⁰⁰

Även vid köp av fastigheter tillämpas avtalsprincipen. Det krävs att avtalet upprättas i skriftlig form och för skydd krävs det att båda parterna undertecknat avtalet.²⁰¹ Detta är tydliga exempel på när avtalsprincipen är verksam och fungerar. Skulle en ändring göras till att generellt tillämpa avtalsprincipen skulle det underlätta även vid köp för enskilda personer. Eftersom enskilda skulle erhålla äganderätt redan genom avtalet.²⁰²

5.3.4 Avtalsprincipens nackdelar

5.3.4.1 Avtalsprincipen vid utmätning

En risk med att övergå till avtalsprincipen är att skenöverlåtelse eventuellt skulle öka. Om inte traditionskravet kan aktualiseras finns det risk för att gäldenären eller tredje man lämnar oriktiga uppgifter om gäldenärens egendom.²⁰³ Som tidigare nämnt underlättar traditionsprincipen Kronofogdemyndighetens arbete vid utmätning.²⁰⁴ Om avtalsprincipen görs gällande krävs det att Kronofogdemyndigheten gör en bevisprövning gällande köparen och dennes skydd mot säljarens borgenärer.²⁰⁵ Det skulle dessutom behöva upprättas ett antal särskilda avtalslösningar gällande försäljning av egendom vid anspråk från tredje man.²⁰⁶ Det torde dock vara hårt att utgå ifrån att alla begår kriminella handlingar så fort de får chansen vid utformning av en lag. Uttrycket ”att skjuta mygg med kanoner” har uttalats i detta sammanhang.²⁰⁷ Det vi menar med uttrycket är att man inte alltid behöver utgå från det värsta och försöka hindra detta med orimligt stora medel.

5.3.4.2 Avtalsprincipen i andra länder

Ett argument som många förhåller sig till är att avtalsprincipen redan finns etablerad i så många andra länder. De menar att det inte finns någon anledning till att principen inte skulle fungera i det svenska samhället. En viktig aspekt att väga in i resonemanget är att alla länders lagstiftning ser olika ut. Även om länderna tillämpar en avtalsprincip är det inte säkert att den är utformad på samma sätt i Sverige även om den syftar till samma sak.²⁰⁸

Eftersom traditionsprincipen är en väl etablerad princip inom den svenska rätten tvingas de rättsliga frågorna besvaras på nytt. Ny praxis måste etableras, ny doktrin måste skrivas och

¹⁹⁹ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1071.

²⁰⁰ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1071.

²⁰¹ Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1071.

²⁰² Gregow, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT, 2013, s. 1072.

²⁰³ SOU 2015:18, s. 97.

²⁰⁴ Mellqvist, *Diocletianus vs. Grotius – om den sakrättsliga traditionsprincipens berättigande*, SvJT, 2010, s. 238.

²⁰⁵ SOU 2015:18, s. 97.

²⁰⁶ SOU 2015:18, s. 99.

²⁰⁷ Mellqvist, *Diocletianus vs. Grotius – om den sakrättsliga traditionsprincipens berättigande*, SvJT, 2010, s. 238.

²⁰⁸ Kiström, *En återgång till avtalsprincipen? Replik till Dag Mattssons artikel i Svensk juristtidning nr 3/05*, SvJT, 2005, s. 1113.

analyseras. Det är även viktigt att framhålla att en ny lag inte alltid fungerar klockrent från första början.²⁰⁹

5.3.4.3 Sammanfattning gällande avtalsprincipens fördelar och nackdelar

Även avtalsprincipen har många fördelar enligt vår mening. En fördel torde vara att vid tillämpandet av avtalsprincipen kan lösöret individualiseras till köparen, t.ex. i situationer när köparen lämnar kvar föremålet tillfälligt hos säljaren. Det skulle underlätta i de situationer då köparen ej har möjlighet att transportera lösöret direkt utan måste invänta andra transportmedel. En annan fördel enligt vår mening är att vid tillämpning av avtalsprincipen kan avtalsparterna fritt reglera äganderätten, när den ska övergå och om säljaren fortfarande har rätt att nyttja lösöret. Att ägaren själv får reglera hur och av vem lösöret ska nyttjas anser vi vara det mest naturliga.

Många diskussioner gällande en övergång till avtalsprincipen har utmynnat i att skentransaktionerna skulle öka vid tillämpning av avtalsprincipen. År 2002 ersattes traditionsprincipen med avtalsprincipen vid konsumentköp. Det finns inget som pekar på att skenöverlåtelse har ökat i samband med detta. Vi anser därför att det inte kan användas som giltigt argument för att inte införa avtalsprincipen. Det måste anses orimligt att utgå ifrån att alla skulle utföra kriminella handlingar vid utformandet av en princip.

Det finns också nackdelar med avtalsprincipen. Att utmättningsförfarandena blir mindre effektiva är en stor nackdel enligt vår mening. Kronofogdemyndighetens arbete blir betydligt mer omfattande vid utredning gällande de befintliga avtalen och vid avgörande av vem som egentligen är den rättmätiga ägaren. I dagens samhälle vill vi ha en så snabb och effektiv handläggning som möjligt för att underlätta för alla parter. Många hänvisar dessutom till argumentet att avtalsprincipen redan tillämpas i många andra länder och att Sveriges import och export också skulle bli enklare vid en övergång till avtalsprincipen. Det håller vi med om till viss del. Däremot tillämpar alla länder olika regler vid handel vilket gör att det är svårt att jämföra avtalsprincipen i Sverige med avtalsprincipen i andra länder.

5.4 Avslutande kommentarer gällande lösöresköpskommitténs utredning

Vad gäller traditionsprincipen kan det uppfattas att den är bristande gällande anpassningen till dagens samhälle. Traditionsprincipen kan anses vara så förankrad i svensk rätt att den inte är i takt med samhällets utveckling.²¹⁰

Vad gäller kommitténs utredning gällande den samhällsekonomiska effektiviteten och de fördelar som avtalsprincipen skulle medföra, kan det uppfattas att detta utgör en stor del av utredningen i förhållande till kommitténs slutliga resultat. Kommittén kan inte säkerställa några tydliga resultat av den samhällsekonomiska effekten som avtalsprincipen eventuellt skulle medföra.²¹¹ Det kan anses att kommittén närmare torde ha utrett traditionskravets innebörd, och varför det råder tveksamheter gällande en framtida tillämpning av principen. En sådan utredning skulle kunna medföra tydligare riktlinjer om vilka krav traditionsprincipen

²⁰⁹ Mellqvist, *Diocletianus vs. Grotius – om den sakrättsliga traditionsprincipens berättigande*, SvJT, 2010, s. 243.

²¹⁰ SOU 2015:18, s. 103.

²¹¹ SOU 2015:18, s. 100.

har för att uppnå sakrättsligt skydd. Vidare hamnar själva tillämpningen av traditionsprincipen och avtalsprincipen i skuggan av den samhällsekonomiska utredningen.²¹²

Vi anser att rättsläget skulle bli mer tydligt med avtalsprincipen utifrån det nya lagstiftningsförslaget som kommittén föreslår i utredningen. Det vore en fördel om förutsättningarna för tillämpning skulle bli reglerat genom en lagstiftning. Eftersom det har uppstått oklarheter gällande traditionsprincipen och innebörden av de krav som ställs för att uppnå sakrättsligt skydd.²¹³

²¹² Myrdal, *Oklarheter med traditionsprincipen*, SvJT, 2013, s. 1074.

²¹³ SOU 2015:18, s. 103.

6. Slutsats

Syftet med uppsatsen har varit att klargöra vilka kriterier som krävs för att traditionsprincipen ska anses vara uppfylld, samt studera rättssäkerheten angående traditionskravet. Vad gäller utredningen av rättspraxis angående traditionsprincipens kriterier för att sakrättsligt skydd ska uppstå, kan det anses att kriterierna aldrig har fått något verkligt genomslag då HD ständigt tycks skapa nya kriterier för att traditionsprincipen ska passa in i dagens samhälle.

Med anledning av de varierande kriterier som föreligger för att uppnå sakrättsligt skydd anser vi att traditionsprincipen inte är att anse som en särskilt rättssäker princip. Kriterierna är varierande och det föreligger inte sådan förutsebarhet som krävs för att den ska anses rättssäker. Visserligen är traditionsprincipens innebörd förutsebar då det står klart vad principens faktiska innebörd är, det torde inte ifrågasättas. Det är när domstolen ska pröva om tradition har skett i ett visst fall som traditionsprincipen brister i sin förutsebarhet, då domstolen tycks ändra kriterierna utifrån fall till fall.

En grund för rättssäkerhet är att lika fall ska behandlas lika. Mot bakgrund av utredningen av rättspraxis finns det anledning att anföra att traditionsprincipen inte är att anse som rättssäker, eftersom kriterierna för sakrättsligt skydd ändras då domstolen inte kan använda de kriterier som fastslogs i ett tidigare avgörande. Detta på grund av att det är svårt att anpassa traditionsprincipen till dagens samhälle och dess utveckling.

Efter att ha tagit del av det tidigare framförda materialet anser vi att det är svårt att göra en tydlig jämförelse mellan principerna, för att sedan kunna föreslå *de lege ferenda*. Det är svårt att avgöra vilken princip som är lämpligast då de tar sig olika uttryck i rättstillämpningen. Traditionsprincipen ger en utgång och avtalsprincipen en annan. Ett exempel är vid utmätning. Om traditionsprincipen fortsättningsvis ska gälla behöver inte Kronofogden göra en bevisprövning eftersom allt gäldenären har i sin besittning vid tillfället ska anses tillhöra denne. Förfarandet är både kostnads- och tidseffektivt. Skulle avtalsprincipen gälla är det köpeavtalet som är den avgörande faktorn vid bedömning av gäldenärens tillgångar. Tredje man får rikta anspråk mot gäldenären huruvida denne anser sig ha bättre rätt till egendomen. Kronofogden måste då göra en bevisprövning för att avgöra vem som har rätt till lösöret.

Problemet som uppstår med traditionsprincipen är att all egendom som gäldenären besitter inte alltid är dennes. Gäldenären kan till exempel ha lånat eller hyrt egendomen, men den blir ändå föremål för utmätning. Det finns då en risk att tredje man som lånat ut egendomen blir av med denna. Problemet med avtalsprincipen torde däremot vara att det kan vara svårt att bevisa vems egendom det är endast genom ett avtal. Det kan vara svårt att avgöra om det är ett giltigt avtal och skenöverlåtelse torde därefter öka. Dessa är svåra att komma åt och det skulle förmodligen förorsaka mer jobb för Kronofogdemyndigheten. Dock finns det lagreglering som reglerar situationer där gäldenären eller tredje man lämnar oriktiga uppgifter.

Principerna ter sig mycket olika och det finns både fördelar, men också brister med båda. Principerna kan egentligen sägas överlappa varandra, där traditionsprincipen brister finns en fördel hos avtalsprincipen och tvärt om. Det lustiga i denna situation är att få faktiskt känner till traditionsprincipen trots att det varit huvudprincipen i Sverige sedan år 1925. Det skulle bli enklare att förstå hur sakrättsligt skydd uppkommer om kriterierna finns instiftade i lag.

Den allmänna uppfattningen är fortfarande att äganderätten övergår genom avtalet. Då det har förekommit fall där personer har tappat förtroendet för rättsväsendet på grund av traditionsprincipen, skulle ett införande av avtalsprincipen göra rättsläget tydligare för allmänheten. Att övergå till avtalsprincipen torde därför inte kräva någon större ansträngning för att övertyga allmänheten om den nya principen.

Det är svårt att säga vilken utav principerna som kan anses lämpligast för den svenska sakrätten i ett *de lege ferenda* perspektiv. Traditionsprincipen är en väl etablerad princip inom det svenska rättsväsendet. Den är effektiv, hindrar borgenärsbedrägerier och tar hänsyn till principen om likabehandling av borgenärer, samtidigt som avtalsprincipen föranleder ett naturligt skydd mot säljarens borgenärer och ett mer rättvist förhållande mellan köparen och säljarens borgenärer. Oavsett vilken princip som Sverige väljer att utgå ifrån behövs det en stor kraftansträngning för att förtydliga och fastställa dessa. Vad gäller traditionsprincipen torde kriterierna för sakrättsligt skydd behöva tydliggöras. Det bör även utredas ifall principen behöver medge vissa undantag. En viktig åtgärd för rättssäkerheten vore att informera allmänheten om vad som egentligen gäller. Att genomföra detta skulle till exempel kunna göras genom att lagstadga traditionsprincipen. I normala fall lagstadgas inte en princip, men troligtvis skulle det bidra till att fler blir medvetna om principen. Det skulle även bli tydligare för domstolen om det fanns en lagstadgad traditionsprincip med förarbeten som reglerar kriterierna för uppfyllande och dess undantag. Det har många gånger uttryckts svårigheter med att lagstadga traditionsprincipen, ett argument som kan anses motsägelsefullt då den faktiskt kommer till uttryck i skuldebrevslagen.

Även ett genomförande av avtalsprincipen skulle kräva mycket jobb och det skulle dessutom krävas stöd i lag även där. Domstolarna behöver nya riktlinjer att gå efter vid en övergång till avtalsprincipen. Det är också viktigt för allmänheten att avtalsprincipens innebörd blir känd samt vilka krav den ställer på allmänheten som säljare eller köpare. Avtalsprincipen kräver ett större ansvar, då det är viktigt att avtalen upprättas på ett korrekt sätt för att erhålla äganderätt.

Vad gäller kommitténs utredning angående de samhällsekonomiska fördelarna och effekten som avtalsprincipen eventuellt skulle medföra, kan det konstateras att det föreligger allt för många osäkra faktorer för att kunna motivera en övergång till avtalsprincipen utifrån det samhällsekonomiska perspektivet. Den delen av utredningen som avser de samhällsekonomiska aspekterna är en stor och viktig del av utredningen. Emellertid kommer kommittén fram till att det torde bli svårt att motivera en övergång då avtalsprincipen inte utlovar någon säkerhet vad gäller en långsiktig samhällsekonomisk effektivitet. I detta hänseende kan det fastställas att avtalsprincipen inte bör ersätta traditionsprincipen då det inte finns tillräckliga utsikter för att avtalsprincipen skulle göra samhällsökonomin mer effektiv eller fördelaktig.

Mot bakgrund av det ovan anförda är vi av den åsikten att traditionsprincipen torde ersättas med avtalsprincipen. Även om traditionsprincipen är den gällande principen i dagens läge och den fungerar i många situationer har den många brister. Det som gör rättsläget problematiskt är att traditionsprincipen täcker alla typer av lösöre, allt ifrån fordon till smycken och djur. Vi tror att det är svårt att upprätta en enhetlig lagstiftning som täcker alla lösörens. Om avtalsprincipen införs krävs det att allmänheten blir mer noggrann med att upprätta avtal för köpt lösöre. Det kan anses omständigt och komplicerat, men det behöver

inte bara vara negativt. Vi tror att detta kan göra folk mer medvetna och noggranna vid överlåtelser. Sverige är ett litet land som är beroende av handel med andra länder, det anser vi är ytterligare ett skäl för att införa avtalsprincipen. Det skulle underlätta för andra länder som idag kanske räds för att handla med Sverige just på grund av den komplicerade traditionsprincipen. Ett införande av avtalsprincipen skulle leda till att de flesta Europeiska länderna handlar med samma regler.

Källförteckning

Offentligt tryck

- Prop. 2001/02 s. 134, *Ändringar i konsumentköplagen*.
- SOU 2015:18, *Lösöreköp och registerpant*.

Böcker

- Adlercreutz, Axel, Mulder, Johann, Bernard, *Avtal: lärobok i allmän avtalsrätt*, upplaga 13, Norstedts Juridik, Stockholm, 2013.
- Göransson, Ulf, *Traditionsprincipen*, Iustus Förlag, Uppsala, 1985.
- Hellner, Jan, *Metodproblem i rättsvetenskapen*, Jure, Stockholm, 2001.
- Henriksson, Per, *Sakrättsliga moment och deras ekonomiska konsekvenser*, Jure, Stockholm, 2009.
- Håstad, Torgny, *Sakrätt avseende lös egendom*, sjätte omarbetade upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 2003.
- Leijonhufvud, Madeleine, *Etiken i juridiken*, upplaga 5, Wolters Kluwer, Stockholm, 2015.
- Millqvist, Göran, *Sakrättens grunder: en lärobok i sakrättens grundläggande frågeställningar avseende lös egendom*, upplaga 7, Norstedts Juridik, Stockholm, 2015.
- Korling Fredric, Zamboni Mauro, *Juridisk metodlära*, upplaga 1:4, Studentlitteratur, Lund, 2014.
- Peczenik, Aleksander, *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, upplaga 1:1, Norstedts Juridik, Göteborg, 2005.
- Rodhe, Knut, *Handbok i sakrätt*, Norstedt & Söners förlag, Stockholm, 1985.
- Strömberg, Tore, *Rättsfilosofins historia i huvuddrag*, upplaga 3, Studentlitteratur, Lund, 2011.

Artiklar

- Gregow, Torkel, *Avtalsprincipens fördelar*, SvJT 2013 s. 1062-1073.
- Kriström, Bengt, *En återgång till avtalsprincipen? Replik på Dag Mattssons artikel i svensk juristtidning nr 3/05*, SvJT 2005 s. 1112-1114.
- Mattsson, Dag, Matz, Henrik, *Lösöreköp och registerpant*, SvJT 2015 s. 335-346.
- Mellqvist, Mikael, *Diocletianus vs. Grotius – om den sakrättsliga traditionsprincipens berättigande*, SvJT 2010 s. 217-244.
- Myrdal, Staffan, *Oklarheter med traditionsprincipen*, SvJT 2013 s. 1074-1086.
- Peczenik, Aleksander, *Juridikens allmänna läror*, SvJT 2013 s. 249-272.
- Vargö, Daniel, *Traditionsprincipens fördelar*, SvJT 2013 s. 1051-1061.

Rättsfallsregister

- NJA 1912 s. 156
- NJA 1925 s. 130

- NJA 1934 s. 193
- NJA 1949 s. 164
- NJA 1952 s. 407
- NJA 1956 s. 770
- NJA 1972 s. 264
- NJA 1975 s. 638
- NJA 1985 s. 159
- NJA 1987 s. 3
- NJA 1991 s. 564
- NJA 1997 s. 660
- NJA 2000 s. 88
- NJA 2007 s. 413
- NJA 2008 s. 684
- NJA 2010 s. 184